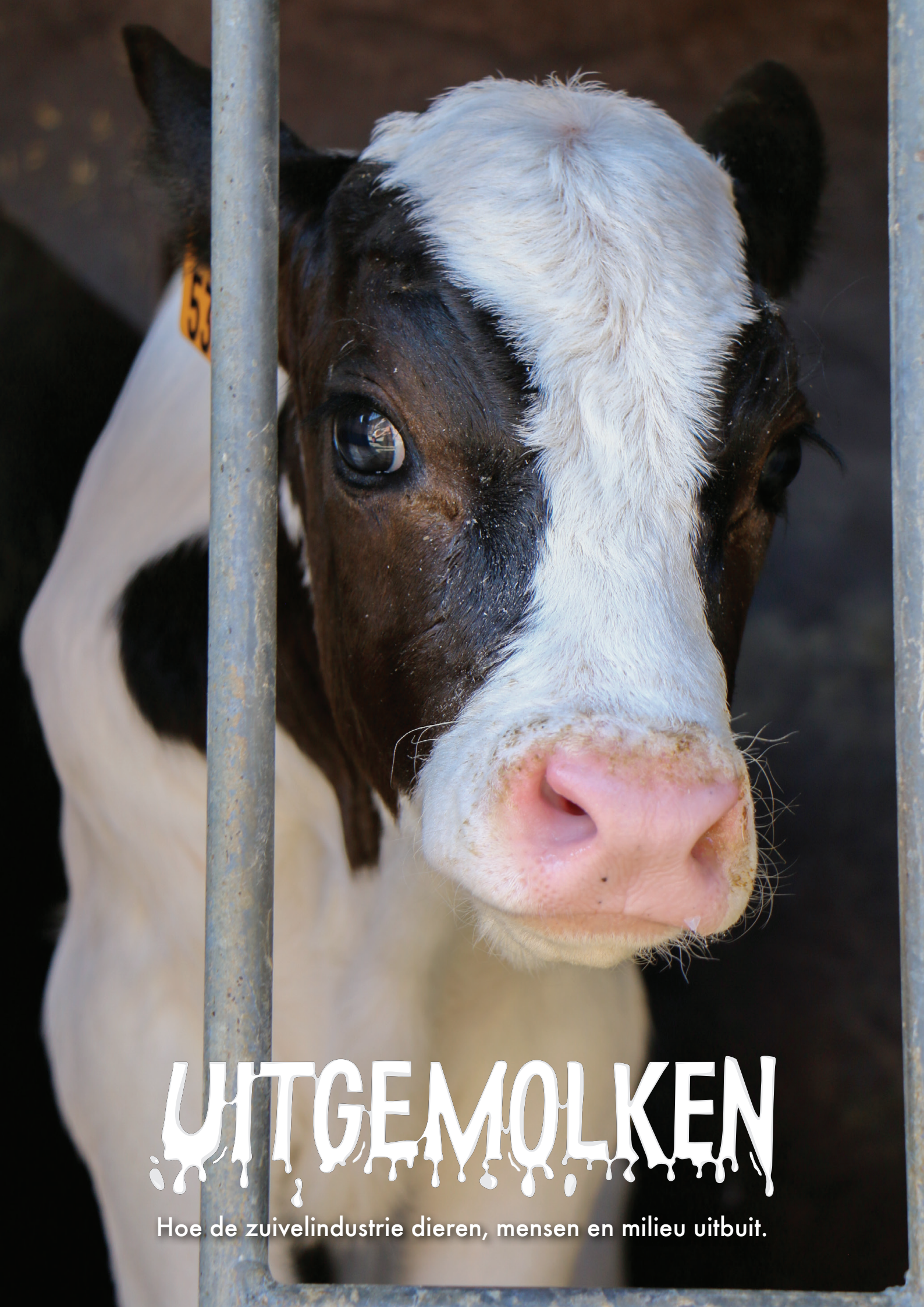

UITGEMOLKEN

Hoe de zuivelindustrie dieren, mensen en milieu uitbuit.

INLEIDING

Heel wat mensen weten niet dat koeien een kalfje moeten krijgen, voor ze melk kunnen geven. Als je erover nadenkt is het nochtans logisch. Een koe is een zoogdier en zoogdieren produceren pas melk als ze een jong krijgen. Net zoals bij mensen geven koeien dus melk om hun jongen te eten te geven.

Met z'n allen consumeren we zoveel zuivel - denk maar aan verschillende soorten melk, kaas, yoghurt, room, boter en alle andere producten die melk bevatten - dat melkveeboeren alle melk van hun koeien voor de verkoop houden. Dit betekent dat pasgeboren kalfjes al enkele uren na hun geboorte weggehaald worden bij hun moeder. Ze krijgen kunstmelk te drinken en worden alleen in een kalverbox gezet, zonder hun moeder en zonder hun melk. Onder natuurlijke omstandigheden zouden de kalfjes 6 tot 12 maanden lang melk bij hun moeder drinken en zouden ze minstens net zo lang van elkaars gezelschap genieten. Mannelijke kalfjes zijn een 'bijproduct', ze worden vetgemest om als kalfsvlees te dienen. Het grootste deel van de vrouwelijke kalfjes wordt opnieuw ingezet als melkkoe, waardoor de volledige cyclus opnieuw begint.

'Maar we hebben toch zuivelproducten nodig om gezond te kunnen leven?' Nee, net niet. Alle gezondheidsvoordelen van zuivel zijn ook uit puur plantaardige producten te halen. Aan zuivel kleven ook nadelen voor je gezondheid. Er zitten bijvoorbeeld heel wat verzadigde vetten in de meeste zuivelproducten, die zijn slecht voor je cholesterol en voor je hart. Uit onderzoek blijkt zelfs dat melkproducten niét beschermend werken tegen botontkalking, wat toch lange tijd één van de slogans van de zuivelindustrie was. Calcium, vitamine D en B12 kun je evengoed uit verrijkte plantaardige melk halen. Plantenmelk biedt dezelfde voordelen maar heeft niet de nadelen van koemelk.

Ook voor het milieu laat je zuivel beter aan de kant staan. De vlees- en zuivelindustrie heeft wereldwijd een enorme impact op het milieu, de industrie is verantwoordelijk voor minstens 14,5% van de uitstoot van broeikasgassen. Voor de productie van zuivel wordt er heel wat energie en water verbruikt, véél meer dan voor plantaardige producten. We krijgen vervuiling door de uitstoot van stikstof en fosfor, de biodiversiteit gaat achteruit, er wordt ontzettend veel land gebruikt, antibiotica en andere medicijnen komen in ons grondwater, ... De impact op onze aarde is zoveel groter dan die van plantaardige producten.

En het kan zo makkelijk anders. Met deze campagne willen we je, op een eerlijke manier, informeren over het leven van zuivel koeien, de impact op het milieu en op je eigen gezondheid. Maar we willen je ook laten weten dat het anders kan, dat je geen zuivel nodig hebt om lekker te kunnen eten en ook niet om gezond te zijn. Dat het leven voor boeren anders kan worden, dat er maatregelen genomen kunnen worden waar iedereen beter van wordt. Dat dieren anders kunnen leven, een leven vol liefde en in vrijheid.

DE ZUIVELSECTOR IN CIJFERS

OVER KOETJES EN KALFJES

Officiële cijfers melden dat er 506.371 melkkoeien in de zuivelindustrie in België werden gehouden in 2018.

Officiële cijfers melden dat er 506.371 melkkoeien in de zuivelindustrie in België werden gehouden in 2018. Vlaanderen telde 317.264 melkkoeien en 143.005 zoogkoeien. Volgens het landbouwrapport 2018 (LARA 2018) is 12% van de Vlaamse landbouwbedrijven (2.756 bedrijven) in melkvee gespecialiseerd, een kwart van alle Vlaamse landbouwbedrijven (5.974 bedrijven) houdt melkvee. Het aantal bedrijven daalde de laatste jaren, maar als we kijken naar de melkveestapel concluderen we dat er meer dieren per bedrijf worden gehouden.

Volgens het rapport steeg het gemiddeld aantal gehouden melkkoeien tussen 2007 en 2017 van 38 naar 56 per bedrijf. In de meer gespecialiseerde bedrijven vinden we de sterkste stijgingen terug: van gemiddeld 50 naar 85 melkkoeien per bedrijf. De melkveehouderij is verspreid over heel Vlaanderen, maar is vooral aanwezig in het noorden van de provincies West- en Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg. In Waalse stallen gaat het om 188.905 melkkoeien en 226.649 zoogkoeien. Wat betreft Brussel gaat het om 202 melkkoeien en 98 zoogkoeien.

Tot tien jaar geleden telde Wallonië meer (zoog- en) melkkoeien, maar dit zwaartepunt verplaatste zich geleidelijk naar Vlaanderen. Nu telt Vlaanderen 63% van alle Belgische melkkoeien, ten opzichte van 37% in Wallonië. (1) (2)

BIOLOGISCH

Jaar na jaar stijgt het aantal producenten van biologische landbouwproducten. In 2018 telde Vlaanderen 514 biologische landbouwbedrijven, waarvan 18% gespecialiseerd is in dierlijke producten en 17% diverse activiteiten combineert. Meer dan een kwart van de bio landbouwbedrijven (146 van de 514, ongeveer 28%) houdt dieren. Meer in detail is het grootste aandeel weggelegd voor de leghennen en melkveehouderij, elk goed voor 5% van de biolandbouwbedrijven in Vlaanderen. 70 bedrijven houden runderen onder biocontrole, waarvan 44 uitsluitend runderen. Concreet gaat het om 3.181 melkkoeien. (3)

Jaarlijks wordt ongeveer eenderde van de melkveestapel vervangen. In 2017 werden 152.290 stierkalveren van melkkoeien geslacht.

Stiertjes, die een bijproduct zijn voor de melkvee-industrie omdat ze geen melk geven, worden verkocht aan de kalverhouderij om op een 8-tal maanden tijd te worden vetgemest en geslacht om te dienen als kalfsvlees. Ook een gedeelte van de vrouwelijke kalfjes belandt in deze industrie, omdat er anders te veel melkkoeien zouden zijn. Het zogenaamde vervangingspercentage ligt algemeen gemiddeld iets hoger dan eenderde, 36%. Dit wil zeggen dat jaarlijks ongeveer eenderde van de melkveestapel wordt vervangen. (4)

In België werden in 2018 gemiddeld 29.075 kalfjes per maand geslacht voor consumptie. Jaarlijks gaat het om zo'n 348.904 kalfjes in België: 345.531 kalfjes in Vlaanderen en Brussel, en 3.373 in Wallonië. Via navraag bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) bleek dat er in 2017 152.290 stierkalveren van melkkoeien werden geslacht. In 2018 ging het om 139.770 stierkalfjes. (5) (6)

DE ZUIVELMARKT IN BELGIË

Een koe in de Belgische stallen in 2018 geeft tijdens haar verkorte leven gemiddeld zo'n 9000 kg melk per jaar. De gemiddelde productie stijgt bijna jaar na jaar.

In 2018 werd in België ongeveer 894 miljoen liter consumptiemelk geproduceerd. De overige zuivelproducten (zoals yoghurt, melkpoeder, kaas en boter) zijn gemaakt met 4,7 miljard liter koemelk, 152 miljoen liter room en 94 miljoen liter magere melk (ingevoerde leveringen inbegrepen).

We importeerden 2.566.547 ton melk- en melkproducten. Tegelijkertijd exporteren we 2.324.032 ton aan melk- en melkproducten. (1) (7) (8) (9) (10) (11)

Een koe in de Belgische stallen in 2018 geeft tijdens haar verkorte leven gemiddeld zo'n 9000 kg melk per jaar.

De consument besteedde in 2018 het grootste deel van het budget voor zuivel aan kaas, goed voor 45% van alle gekochte zuivel, gevolgd door yoghurt (12%) en melk (11%). (12)

Uit een marktonderzoek gepubliceerd in 2018 van iVox, besteld door VLAM, blijkt dat op een gegeven dag 86% van de Belgen een zuivelproduct gebruikt.

Koploper daar is kaas (47%), gevolgd door boter/margarine (35%), melk (31%) en yoghurt (21%). 18% van de mensen eet op een dag een bioproduct. In de eerste plaats gaat het om groenten en fruit, maar ook over zuivel en eieren. Volgens de laatste stand van zaken werd er in 2018 45% van het budget voor biologische voeding aan dierlijke producten (vlees, vis, zuivel en eieren, waarvan 20% aan zuivel) besteed, met op de tweede plaats aardappelen, groenten en fruit (40%). Eieren, vlees en zuivel zijn de grootste stijgers ten opzichte van 2017. (3) (13)

DE ZUIVELMARKT IN EUROPA

De zuivelproductie in Europa is goed voor 22% van de globale melkproductie, ofwel 160 miljoen ton melk. (14)

Het aandeel van de landbouwsector in de Europese begroting daalt jaar na jaar. Waar dit in 1998 nog 63,3% bedroeg, is dat in 2006 45,54%. Voor 2018 geldt dat 36,22% van het EU budget, ofwel 58.82 miljard euro, naar landbouwsteun gaat. Ongeveer 20% gaat naar de ondersteuning van zuivel. (15) (16)

BELEID EN SUBSIDIES

HET ZUIVELBELEID IN EUROPA

De markt voor zuivel in West-Europa, de tweede grootste afzetmarkt ter wereld, gaat er sinds 2012 systematisch op achteruit.

De markt voor zuivel in West-Europa, de tweede grootste afzetmarkt ter wereld, gaat er sinds 2012 systematisch op achteruit. De verkoop van alternatieven voor melk blijken er voor dezelfde periode dan weer net enorm op vooruit te gaan. Tussen 2012 en 2017 werd een groei van 12% vastgesteld en er wordt verwacht dat deze trend zich nog verder doorzet. Het Europese beleid rondom zuivel volgt deze evolutie echter niet. (1)

De zuivelsector van de EU is de op één na grootste landbouwsector in de Unie, met een aandeel van meer dan 12% van de totale landbouwproductie. In 2016 hebben de Europese melkveehouders 168,3 miljoen ton melk geproduceerd, waarvan 97% koemelk en 3% schapen- buffel- en geitenmelk. In 2016 werd 85% van de totale melkproductie in de EU-15 geproduceerd. De EU-15 en EU-13 geven de groepen landen aan die vóór 2004 en na 2004 tot de EU zijn toegetreden. De EU-15 landen zijn voornamelijk de economisch sterkere lidstaten van de Unie, waartoe België en Nederland behoren.

Van 1983 tot 2013 is het aantal bedrijven met melkkoeien met 81% gedaald (-1,2 miljoen melkveehouderijen) in de 10 (oorspronkelijke) lidstaten van de EU, een daling die sterker is dan voor welk ander type landbouw. In de loop van deze periode van 30 jaar zijn dus 4 op de 5 melkveehouderijen verdwenen. Het aandeel van de gespecialiseerde melkveehouderijen in de EU is echter toegenomen. (2)

Om het zuivelbeleid in Europa in kaart te brengen moeten we eerst naar het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) van de EU kijken. In het meerjarig financieel kader (MFK) 2014-2020 (het zevenjarig uitgavenplan van de Europese Unie) wordt 38% van het totale bedrag aan het GLB toegewezen voor de financiering van uitgaven voor marktmaatregelen en rechtstreekse betalingen aan boeren (Pijler 1) en programma's voor plattelandsontwikkeling (Pijler 2). De rechtstreekse betalingen bedragen ongeveer 293 miljard euro voor die periode, of 72% van de totale begroting voor het GLB. Dit komt neer op uitgaven van meer dan 41 miljard euro per jaar voor rechtstreekse betalingen. (3)

Het overgrote deel van dit geld gaat naar de vee-industrie. De fruit- en groenteboeren hebben ook competitie op de markt maar krijgen een veel kleiner deel van de koek dan hun collega's uit de vee-industrie. (4)

De EU promoot niet enkel de productie maar ook de consumptie van melkproducten.

Daarnaast ontvangt de zuivelindustrie nog extra subsidies buiten deze directe betalingen aan landbouwers. Zo promoot de EU niet enkel de productie maar ook de consumptie van melkproducten. De unie voorziet in de EU-regeling voor fruit, -groenten en -melkpromotie op scholen. Via deze regeling ondersteunt de EU de distributie van melk aan schoolkinderen voor een bedrag van 100 miljoen euro per schooljaar. Het doel van deze promotie is om gezonde voeding onder kinderen te bevorderen en hen weer in contact te brengen met de landbouw. Van de promotie van zuivelalternatieven is geen sprake. (2)

Er is een oversubsidiëring van landbouwpraktijken die in hun huidige vorm niet concurrerend of economisch levensvatbaar zijn voor de producenten of de samenleving. De rechtstreekse betalingen komen ten goede aan bijna 7 miljoen landbouwbedrijven in de hele Europese Unie en vertegenwoordigen vaak een belangrijk deel van hun inkomen, gemiddeld was bijna de helft van het inkomen van de landbouwers in de afgelopen tien jaar afkomstig van deze rechtstreekse steun. (3)

Zonder deze inkomenssteun aan boeren zou de sector zoals we ze vandaag kennen er anders uitzien: veeteeltbedrijven zouden sneller failliet gaan en de markt verlaten. Een groot aantal Europese zuivelbedrijven zou de deuren moeten sluiten, de totale melkproductie - momenteel overproductie- zou afnemen en de prijs van melk zou omhoog gaan. Dit terwijl de markt voor plantaardige alternatieven voor melk er zonder enige vorm van subsidies 12 procent op vooruitging.

Het huidige systeem laat dus te wensen over. Het bereiken van een duurzame Europese landbouw is belangrijker dan ooit en het tot stand brengen van veranderingen is een gedeelde verantwoordelijkheid. Het is in het belang van de landbouwers om actief deel te nemen aan de overgang, als zij hun bestaansmiddelen voor de toekomst veilig willen stellen. Zij volgen echter ook de voorkeuren van de consument en de financiële prikkels. (5)

Een hervorming van de subsidies, waarbij de inkomenssteun gekoppeld wordt aan een transitie naar plantaardige voedselproductie, is een logisch alternatief. Voor West-Europa kunnen er zo impulsen gegeven worden voor de productie van granen-, noten- en sojamelk, en het herwaarderen van landbouwgrond voor andere toepassingen dan veeteelt.

VOORBU EUROPA

De gevolgen van het huidige Europese landbouwbeleid zijn ook voelbaar voorbij de grenzen van Europa. Boeren in Afrikaanse en Aziatische landen kunnen niet concurreren met de prijzen van goedkoop geïmporteerd melkpoeder uit Europa. Een deel van het melkpoeder dat overgeproduceerd wordt, wordt momenteel aan lage prijzen verkocht op de globale markt. Voornamelijk sinds de afschaffing van de melkquota in Europa wordt dit meer en meer problematisch voor de lokale boeren buiten Europa, want dit doet de export buiten Europa stijgen. De directe steun aan Europese landbouwers houdt het probleem mee in stand. (6)

Landbouw is in België een gewestelijke bevoegdheid. De subsidies dienen dus per gewest bekeken te worden. (7)

In Vlaanderen wordt er een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten subsidies voor de landbouw:

- VLIF-steun (overnamesteun, investeringssteun, overbruggingskredieten, ...)
- Bedrijfssubsidies (Kratos, zorgboerderijen, subsidiewijzer, ...)
- Perceelsgebonden subsidies (basisbetaling, akkerbouw, tuinbouw, bomen, ...)
- Diergebonden subsidies (veeteelt, zuivel, schapen, paarden, ...)
- Scholen, groeperingen, vzw's en organisaties (schoolfruit, -groenten en -melk, demonstratieprojecten, Europees partnerschap voor innovatie (EIP), vormingsaanbod, ...)
- Biologische landbouw
- Visserijsubsidies (8)

In Vlaanderen was het grootste deel van de toegekende steun in 2018 bestemd voor intensieve veehouderij (22,6%), gevolgd door steun voor melkveebedrijven (18,7%).

Voor plattelandsontwikkeling gedurende de periode 2014-2020 leggen Europa (Pijler 2) en Vlaanderen elk 287.758.881 euro bijeen. Daarbij komt nog 96.007.000 euro die vanaf 2016 van Pijler 1 van het GLB werd overgeheveld voor plattelandsontwikkeling, in totaal goed voor zo'n 671.524.762 euro. (9) Het Vlaamse Landbouw Investeringsfonds (VLIF) ondersteunt landbouwers financieel met verschillende steunvragen. Op een beperkte uitzondering na maken de VLIF-maatregelen deel uit van het Vlaams plattelandsontwikkelingsplan. In Vlaanderen was het grootste deel van de toegekende steun in 2018 bestemd voor intensieve veehouderij (8.480.376 euro of 22,6%), gevolgd door steun voor melkveebedrijven met 18,7% (7.034.920 euro). (10)

Daarnaast draagt Europa in het kader van Pijler 1 van het GLB met directe steun bij aan marktmaatregelen en rechtstreekse betalingen aan boeren. (Budgettair is het de belangrijkste maatregel binnen dit beleid en heeft het als doel het inkomen van landbouwers rechtstreeks te ondersteunen.) Volgens de laatste gekende cijfers uit 2016 werd er op die manier 222,9 miljoen euro aan directe steun gegeven aan Vlaamse landbouwers, waarvan maar liefst 25% aan de melkvee-industrie. (11) (12)

We durven te stellen dat er dringend een moedig Europees beleid nodig is, dat een einde durft te maken aan subsidies voor niet-concurrerende en schadelijke landbouwpraktijken en dat melkveehouders bij de overgang naar een duurzame en plantaardige landbouw steunt.

HET LEVEN VAN MELKKOEIEN

HET LEVEN VAN MELKKOEIEN

Zoals we eerder vermeldden, telde de Vlaamse melkkoeienstapel iets meer dan 317.000 dieren in 2018. De gemiddelde Vlaamse melkkoe produceert ruim 9000 kg melk per jaar, dat is wel 1000 kg meer dan 10 jaar geleden. Voor deze 'topprestatie' betalen de dieren met hun gezondheid en hun leven. Op slechts enkele jaren tijd vermindert de vruchtbaarheid van een melkkoe, gaat haar uiergezondheid achteruit en is de kans groot dat ze kreupel loopt. Voor de veehouder betekent dit dat de koe niet langer de maximale winst oplevert. Om die reden wordt jaarlijks 30% van de Vlaamse melkkoeienstapel 'opgeruimd' en vervangen door nieuwe koeien. Gemiddeld is een Vlaamse melkkoe 5,5 jaar oud wanneer ze in het slachthuis belandt. Van nature kan een koe 20 jaar oud worden. (1) (2) (3)

*Gemiddeld is een Vlaamse melkkoe 5,5 jaar oud
wanneer ze in het slachthuis belandt. Van nature kan een
koe 20 jaar oud worden.*

GEFOKT VOOR DE ZUIVELINDUSTRIE

Melkkoeien behoren tot rundveerassen die gedurende tientallen jaren geselecteerd en gefokt werden op de hoeveelheid melk die ze geven. De melkkoe bij uitstek is de Holsteinkoe. Deze koe bestaat zowel in het bekende wit met zwarte vlekken (zwartbont) als wit met bruine vlekken (roodbont). Dankzij de Holstein-genetica konden veehouders de melkproductie op hun bedrijven spectaculair opdrijven. Deze genetische selectie van dieren om hun productiviteit te verhogen heeft een keerzijde.

Het doorgedreven fokken met vaak dezelfde fokstieren is inteelt, waardoor erfelijke aandoeningen ontstaan. Er worden dan kalfjes geboren met ernstige misvormingen en ziekten. Dergelijke afwijkingen of gebreken worden vaak pas zichtbaar na meerdere generaties. Vooraleer erfelijke aandoeningen ontdekt worden, kunnen ze reeds wereldwijd verspreid zijn onder de dierenpopulatie. Het kan vervolgens vele jaren duren vooraleer de fokkerij-organisaties er in slagen de dieren die de ziektes dragen op te sporen en de aandoening uit hun fokprogramma's te weren. Ondertussen zijn er wel duizenden dieren die met, vaak pijnlijke, ziektes moeten leven. (4) (5)

GEEN RECHT OP MOEDERLIJKE ZORG

Het leed van een koe in de zuivelindustrie begint kort na haar geboorte. Onder natuurlijke omstandigheden drinken kalfjes 6 tot 12 maanden lang melk bij de moederkoe. Het spenen, het stoppen met drinken aan de uier, verloopt geleidelijk. In de zuivelindustrie worden kalfjes echter enkele uren na de geboorte van hun moeder gescheiden, omdat de melk verkocht wordt voor menselijke consumptie.

Door de abrupte scheiding kunnen koe en kalf geen natuurlijk gedrag stellen en ervaren ze angst en stress. Kalfjes en koeien roepen naar elkaar, maar kunnen elkaar niet zien of horen. De moederkoe raakt gefrustreerd omdat ze opgesloten zit in een stal en haar jong niet kan gaan zoeken.

Onder natuurlijke omstandigheden drinken kalfjes 6 tot 12 maanden lang melk bij de moederkoe. Het spenen, het stoppen met drinken aan de uier, verloopt geleidelijk. In de zuivelindustrie worden kalfjes echter enkele uren na de geboorte van hun moeder gescheiden, omdat de melk verkocht wordt voor menselijke consumptie.

Door de abrupte scheiding kunnen koe en kalf geen natuurlijk gedrag stellen en ervaren ze angst en stress.

Uit onderzoek is gebleken dat moederloos opgroeien gevolgen heeft voor de verdere ontwikkeling van de kalfjes. Ze groeien minder snel dan gezoogde kalveren, ze hebben het moeilijker wanneer ze voor onbekende situaties komen te staan, ze gedragen zich minder sociaal naar soortgenoten en ze vertonen meer abnormaal gedrag zoals bv. met de tong rollen of aan het lichaam van een andere kalveren zuigen. Een vaak gehoord argument van de zuivelindustrie is dat de vroege scheiding belangrijk is om ziekte-overdrachten van koe op kalf te voorkomen. Enkele onderzoekers zijn het daar echter niet mee eens, zij bestudeerden de effecten van de scheiding op de gezondheid van kalf en koe (*). Er blijkt geen enkel consistent bewijs te zijn dat een vroege scheiding gezondheidsvoordelen oplevert voor het kalf. Wat betreft de gezondheid van de koe, werden zelfs aanwijzingen gevonden dat het zogen van het kalf bescherming biedt tegen mastitis (uierontsteking). (6) (7) (8)

“ Mannelijke dieren geven geen melk en zijn bijgevolg nutteloos voor de zuivelindustrie. Ze worden beschouwd als ‘bijproducten’ en doorverkocht aan vleeskalverbedrijven waar ze op 7 à 8 maanden tijd vetgemest worden voor de vleesindustrie. ”

OVERTOEGE EN ZIEKE KALVEREN

Niet alle kalfjes die geboren worden in een melkveebedrijf zijn bestemd om zelf ook melkkoe te worden. Mannelijke dieren geven geen melk en zijn bijgevolg nutteloos voor de zuivelindustrie. Ze worden beschouwd als ‘bijproducten’ en doorverkocht aan vleeskalverbedrijven waar ze op 7 à 8 maanden tijd vetgemest worden voor de vleesindustrie. Ook een deel van de vrouwelijke kalfjes wordt verkocht aan vleeskalverbedrijven, omdat er in de melkveebedrijven meer vrouwelijke kalveren geboren worden dan nodig is om de oudere dieren te vervangen (het vervangingspercentage bedraagt 30% op jaarbasis).

Meestal houdt de melkveehouder wat meer vrouwelijke kalveren op het bedrijf dan strikt nodig is om koeien te vervangen, omdat op voorhand geweten is dat niet alle kalfjes gezond zullen opgroeien. De gemiddelde sterfte onder kalveren in de melkveehouderij bedraagt 10%. De belangrijkste doodsoorzaken zijn diarree (veroorzaakt door besmettingen met bacteriën of virussen) en aandoeningen van de luchtwegen. (9) (10)

DIRECTE INGREPEN BIJ KALFJES

Bij de geboorte worden melkkalfjes gecontroleerd op de aanwezigheid van bijspenen. Een koe heeft normaal vier spenen, maar er worden ook kalveren geboren met meer spenen, deze worden bijspenen genoemd. Bijspenen worden direct bij de geboorte weggeknipt met een scherpe schaar of kunnen ook op latere leeftijd nog verwijderd worden.

Binnen de eerste zeven levensdagen worden de oren van de kalfjes geperforeerd met een tang om oormerken aan te brengen. De oormerken dienen om de dieren steeds te kunnen identificeren in het kader van de voedselveiligheid.

Voor de kalveren twee maanden oud zijn, worden ze onthoorned. Dit om te voorkomen dat de dieren elkaar zouden verwonden en voor de veiligheid van de veehouder. Een onthoorning gebeurt door de hoorngroep van het kalf weg te branden met een verhitte bout. Onthoornen is pijnlijk en stresserend. Daarom is het wettelijk verplicht om de dieren voor de ingreep te laten verdoven door een dierenarts. De onthoorning mag door de veehouder zelf uitgevoerd worden. Na de ingreep kan het dier nog meerdere dagen pijn voelen. Het verstrekken van pijnstillers is aangewezen, maar het wordt niet bij wet verplicht. De onthoorning heeft ook gevolgen voor het latere sociale gedrag van de dieren. Hoorns worden normalerwijze gebruikt om in een kudde de rangorde te bepalen en te bewaren, en om elkaar signalen te geven. (10) (11) (12) (13)

Voor de kalveren twee maanden oud zijn, worden ze onthoorned.

AFHANKELIJK VOOR HUN VOEDING

Aangezien kalveren meteen na de geboorte van hun moeder gescheiden worden, zijn ze voor hun voeding volledig afhankelijk van de veehouder. De eerste twee levensdagen krijgen ze biestmelk toegediend uit een speenfles of speenemmer (een emmer voorzien van een namaakspeen). Biestmelk is afkomstig van de moederkoe en bevat levensnoodzakelijke afweerstoffen die het jong beschermen tegen ziektekiemen. Wanneer kalfjes moeilijkheden vertonen om te drinken aan de fles of speenemmer, worden ze gedwangvoederd met een sonde die de veehouder inbrengt in hun slokdarm. Vanaf de derde dag krijgt het kalf kunstmelk te drinken (poeder dat geproduceerd wordt door veevoederfabrikanten, aangelengd met water). Na een paar weken wordt geleidelijk aan overgeschakeld op krachtvoer en ruwvoer. Oudere kalveren en volwassen koeien kunnen in het zomerseizoen ook grazen in de weide, afhankelijk van wat de veehouder beslist. (10) (14)

Tijdens de eerste levensweken worden kalveren in hun eentje gehuisvest in eenlingboxen of in iglo's.

HUISVESTING

Tijdens de eerste levensweken worden kalveren in hun eentje gehuisvest in eenlingboxen of in iglo's. Groepshuisvesting is pas verplicht vanaf de achtste levensweek. Eenlingboxen zijn kleine boxen die binnen (in een stalgebouw) staan. Ze kunnen ook buiten geplaatst worden mits er een dakje of afdak voorzien is.

De kalfjes zijn van elkaar gescheiden door de wanden van de boxen, maar de scheidingswanden moeten wel zodanig ontworpen zijn dat de dieren elkaar kunnen zien en aanraken. Bij opfok in iglo's verblijft het kalfje in een klein plastic schuilhokje dat buiten staat, bij voorkeur op een betonnen ondergrond met strooisel.

Na de periode van individuele huisvesting worden de kalveren in kleine groepjes in wat ruimere strophokken gehuisvest, tot de leeftijd van vier à vijf maanden. De mogelijkheden om natuurlijk gedrag te stellen zijn minimaal. De jonge dieren mogen nog niet in de weide, en hebben dus niet de kans om buiten te lopen en spelen, grazen, gedrag aan te leren van oudere soortgenoten en hun plaats te vinden binnen een kudde. Na de periode van groepshuisvesting in strophokken komen de kalveren in de meeste gevallen terecht in een ligboxenstal voor 'jongvee', tot ze oud genoeg zijn om melk te produceren. Dan verhuizen ze naar een grotere ligboxenstal, waar ze de rest van hun leven zullen blijven.

Ligboxenstallen zijn het meest voorkomende staltype in de melkveebedrijven. In zulke stal kunnen een paar honderd volwassen melkkoeien samen gehuisvest worden, afhankelijk van de grootte van het bedrijf. De stallen zijn voorzien van ligboxen en voergangen, waar de koeien kunnen rusten en eten. De vloer van een ligbox is van beton, bedekt met een mat of met een mengsel van strooisel en kalk. Achter de ligboxen kunnen de koeien vrij door de stal lopen. De vloer van het loopgedeelte bestaat uit roosters waar de uitwerpselen van de koeien doorvallen. Aan de ligboxenstal is de melkstal, een aparte ruimte verbonden waar de koeien gemolken worden. (10) (15)

In de overbezette stallen is de concurrentie tussen dieren groot. Tekort aan ruimte leidt tot chronische stress-situaties, vooral bij zwakkere dieren die angst hebben voor confrontaties met de meer dominante dieren. De zwakkere dieren krijgen vaak slechts de restjes van het voer.

OVERBEZETTE STALLEN

In veel melkveebedrijven is de stalbezetting hoog. Melkveehouders tolereren nogal eens overbezetting tot 10 procent ten opzichte van het aantal ligboxen. In de overbezette stallen is de concurrentie tussen dieren groot. Tekort aan ruimte leidt tot chronische stress-situaties, vooral bij zwakkere dieren die angst hebben voor confrontaties met de meer dominante dieren. De zwakkere dieren krijgen vaak slechts de restjes van het voer. De stresserende levensomstandigheden resulteren in een lagere weerstand bij de koeien, wat hen vatbaarder maakt voor diverse gezondheidsproblemen zoals bv. uierontsteking. Door het tekort aan ligplaatsen kunnen ze ook niet voldoende liggen, waardoor ze vaker poot- en klauwproblemen ontwikkelen. De stalvloeren kunnen bedekt raken met urine en mest. Door de aanwezigheid van mestkelders en van stoffig strooisel is de stallucht ongezond, wat kan leiden tot ademhalingsproblemen. (3) (15)

WEIDEGANG

In de winterperiode blijven melkkoeien op stal, in de zomerperiode kunnen ze, afhankelijk van wat de melkveehouder beslist, naar de weide. Het aantal dagen en uren dat koeien in de wei doorbrengen verschilt van bedrijf tot bedrijf. Op ongeveer de helft van de grootschalige melkveebedrijven (met meer dan 120 koeien) blijven de koeien het hele jaar door in de stal. Melkveehouders laten hun koeien minder of helemaal niet meer in de weide omdat dit hen werk bespaart, efficiënter is bij gebruik van melkrobots, een hogere melkproductie kan nagestreefd worden en omdat er te weinig grasland is om grote kuddes te weiden.

Dat is geen goede evolutie, want uit onderzoek blijkt dat weidegang belang heeft voor het welzijn en de gezondheid van de dieren, en dat de positieve effecten ervan sterker zijn naarmate de dieren meer uren weidegang per dag genieten. Wanneer koeien in de wei staan gedragen ze zich rustiger naar elkaar toe dan in de stal (minder kopstoten en vechten). Dit komt omdat ze in de weide meer persoonlijke ruimte hebben, onbeperkt kunnen grazen, en ze zich minder snel vervelen dan in de weinig prikkelend omgeving van een stal. Weidegang resulteert in een lager sterftecijfer, een betere uiergezondheid en in minder klauwaandoeningen. (16) (17)

SLECHTE KLAUWGEZONDHEID

Op 22% van de bedrijven wordt geen preventieve klauwverzorging toegepast. In 15,9% van de bedrijven krijgen koeien die kreupel lopen geen behandeling.

Een wijdverspreid probleem in melkveehouderijen is de slechte klauwgezondheid van de dieren. Voor het project “Gezonde klauwen op stal” bezochten onderzoekers Vlaamse melkveebedrijven om er de klauwgezondheid van melkkoeien te onderzoeken. In de meerderheid van de bedrijven waren de koeien gehuisvest in ligboxenstallen met roostervloeren. Slechts 12% van de onderzochte koeien was volledig vrij van klauwaandoeningen. De aandoeningen die het vaakst voorkwamen waren mortellaro (bij 75% van de koeien), hielhoornerosies (55%) en zoolbloedingen (32%). 31% van de koeien liep kreupel.

Factoren die een grote rol spelen bij de ontwikkeling van klauwproblemen zijn een tekort aan comfortabele ligboxen in de stal, slechte hygiëne en slechte kwaliteit van stalvloeren, slechte verluchting met als gevolg een vochtig en warm stalklimaat (wat zorgt voor een broeinest aan bacteriën), en gebrek aan weidegang. Klauwverzorging wordt in de Vlaamse melkveehouderijen veel te weinig toegepast omdat melkveehouders het ervaren als tijdrovend, vuil, vervelend en frustrerend werk. Op 22% van de bedrijven wordt geen preventieve klauwverzorging toegepast. In 15,9% van de bedrijven krijgen koeien die kreupel lopen geen behandeling.

Voor de dieren zijn de gevolgen dramatisch want slechte klauwgezondheid is één van de voornaamste redenen om koeien af te voeren naar het slachthuis. (3) (16) (18) (19) (20)

KUNSTMATIGE INSEMINATIE

Vooraleer een koe melk kan geven moet ze bevallen van een kalf.

Vooraleer een koe melk kan geven moet ze bevallen van een kalf. Rond de leeftijd van 13 à 14 maanden is de koe geslachtsrijp en wordt ze voor de eerste maal kunstmatig geïnsemineerd (bevrucht), hetzij door een dierenarts, hetzij door de veehouder zelf. Met behulp van een ‘pistolet’ wordt sperma van een fokstier ingebracht in de baarmoeder van de koe. Bij ongeveer 70% van de koeien lukt het insemineren van de eerste keer. Bij andere koeien moeten meerdere pogingen ondernomen worden. Zeker wanneer onervaren veehouders hun koeien zelf insemineren, loopt het vaak fout en kunnen bevruchtingsresultaten lang op zich laten wachten. Vruchtbaarheidsproblemen (niet snel genoeg zwanger raken) zijn, net als klauwproblemen, een voorname reden om koeien af te voeren naar het slachthuis. (3) (21)

FOKSTIEREN

Bij alle fokstieren wordt een ring door het neustussenschot aangebracht. De neusring is een middel om dieren onder controle te houden door hen te pijnigen.

De fokstieren die het sperma voor de melkkoeien moeten leveren verblijven in KI (kunstmatige inseminatie) stations. In KI stations worden stieren individueel gehuisvest, de dieren kunnen nooit naar buiten en hebben geen enkele mogelijkheid voor het uiten van natuurlijk gedrag. De winning van sperma gebeurt door de stier te laten ejaculeren op een namaakkoe. Het sperma wordt opgevangen en ingevroren voor de handel in stiersperma. Bij alle fokstieren wordt een ring door het neustussenschot aangebracht. De neusring is een middel om dieren onder controle te houden door hen te pijnigen. Bij andere runderen, andere dan stieren, is het aanbrengen van dergelijke neusringen reeds verboden sinds 2001. Dit omdat het doorboren van het neustussenschot pijnlijk en stressvol is, risico's inhoudt op ontstekingen en blijvende hinder veroorzaakt voor het dier. (15) (22) (23)

MELKPRODUCTIE

De gemiddelde leeftijd waarop een koe in de zuivelindustrie voor de eerste maal zwanger is (na 1 of 2 inseminaties), ligt op 15 maanden. 9 maanden later bevalt ze van haar eerste kalf en maakt haar lichaam moedermelk aan om het jong te voeden. Vanaf dat moment wordt ze beschouwd als een 'productieve koe', haar melk wordt gebruikt voor de zuivelhandel.

Om op langere termijn veel melk te blijven produceren moet de koe herhaaldelijk zwanger worden en bevallen van kalfjes. Daarom zal de melkveehouder 2 à 3 maanden na de bevalling opnieuw kunstmatige inseminatie toepassen. De periode tussen twee opeenvolgende bevallingen wordt de 'tussenkalftijd' genoemd en bedraagt 13 à 14 maanden. Gemiddeld baart een koe in de zuivelindustrie drie kalfjes voor ze afgevoerd wordt naar het slachthuis. (3) (21)

Om op langere termijn veel melk te blijven produceren moet de koe herhaaldelijk zwanger worden en bevallen van kalfjes.

MELKMACHINES EN MELKROBOTS

Het melken van koeien gebeurt machinaal, wat de melkveebedrijven heel wat arbeidskosten bespaart en bovendien een hogere melkproductie oplevert. Melkmachines en melkrobots zijn voorzien van zuignappen die de melk uit de uiers van de koe zuigen. Bij melkmachines zijn nog arbeiders nodig om de koeien aan te sluiten op de installatie, bij de modernere melkrobots verloopt alles volautomatisch. Waar in vroegere tijden de koeien slechts 2 maal per dag konden gemolken worden, loopt de frequentie bij melkrobots op tot gemiddeld 2,5 à 3 keer per dag. Met de allernieuwste robotsystemen wordt het zelfs mogelijk om alle koeien op een bedrijf standaard 3 keer per dag te melken.

In België bestaat reeds 10% van alle melkinstallaties die op melkveebedrijven gebruikt worden uit melkrobots en het aantal stijgt jaarlijks. Maar terwijl de bedrijven hun melkproductie zien stijgen, zijn de koeien steeds sneller aan het einde van hun krachten. De gemiddelde levensduur van koeien in de Vlaamse zuivelindustrie ging de voorbije jaren in dalende lijn. (3) (24) (25) (26)

De gemiddelde levensduur van koeien in de Vlaamse zuivelindustrie ging de voorbije jaren in dalende lijn.

VIERONTSTEKINGEN

Alle melkgevende dieren zijn gevoelig voor uierontsteking. In de zuivelindustrie, waar dieren extreme hoeveelheden melk moeten produceren, is uierontsteking de meest voorkomende ziekte. Uierontsteking of 'mastitis' wordt veroorzaakt door het binnendringen van bacteriën in de uier. Bij 'subklinische mastitis' is er sprake van een infectie zonder dat de koe uiterlijke symptomen vertoont. Bij 'klinische mastitis' worden er afwijkingen aan de uier gezien (zwellings, warmte, roodheid, pijn) en kunnen ook algemene ziektesymptomen optreden zoals geen eetlust, koorts, shock. Koeien krijgen mastitis door besmetting met bacteriën die voorkomen in de vervuilde stallen waarin ze leven. Via de melkinstallaties kunnen bacteriën ook overgedragen worden van koe naar koe.

Samen met vruchtbaarheidsproblemen en slechte klauwgezondheid behoort mastitis tot de voornaamste redenen om koeien af te voeren naar het slachthuis. (27) (28)

NAAR HET SLACHTHUIS

Jaarlijks wordt 30% van de koeien op de Vlaamse melkveebedrijven afgevoerd naar slachthuizen. De slachtmethoden in de runderslachthuizen zijn verre van 'humaan' of 'diervriendelijk'.

Jaarlijks wordt 30% van de koeien op de Vlaamse melkveebedrijven afgevoerd naar slachthuizen. De koeien kunnen vanop het bedrijf rechtstreeks naar een slachthuis gebracht worden, ofwel naar een verzamelcentrum van waaruit ze samen met runderen uit andere bedrijven verder vervoerd worden. Melkkoeien worden geslacht in dezelfde slachthuizen als vleeskoeien. De slachtmethoden in de runderslachthuizen zijn verre van 'humaan' of 'diervriendelijk'. Dieren die te bang zijn om zich nog spontaan voort te bewegen, krijgen elektrische schokken toegediend om hen een bedwelgingsbox in te jagen. De 'bedwelming' gebeurt door met een penschiettoestel een metalen pen in de hersenen van het dier te schieten. Uit de doorlichting van de Vlaamse slachthuizen 2017 blijkt dat heel wat runderen niet van bij het eerste schot correct bedwelmd zijn, zodat de pen een tweede keer in de hersenen moet geschoten worden. Na de bedwelming worden de dieren met een ketting rond de achterpoot omhoog gehesen om hun keel over te snijden en hen te laten leegbloeden. Melkkoeien zijn te mager om 'kwaliteitsvlees' op te leveren. Ze worden verwerkt tot goedkope vleesbereidingen zoals bijvoorbeeld hamburgers. (29)

BIOLOGISCH IS NIET BETER

Van de ruim 300.000 melkkoeien die Vlaanderen rijk is, worden ongeveer 3.000 koeien gehouden in biologische productiesystemen. In biologische bedrijven zijn de wettelijke voorschriften strenger.

Biologische melkkoeien mogen enkel biologisch voer krijgen, er zijn normen vastgelegd over minimale stalruimte (6 m² per koe), en de veehouder is verplicht om weidegang toe te passen.

Om de melkproductie op gang te houden moeten ook bio-koeien herhaaldelijk geïnsemineerd worden en bevallen. De kalfjes moeten tot 3 maanden na de geboorte gevoederd worden met melk van de moederkoe, maar er is geen verplichting om kalf en koe bij elkaar te laten.

Omwille van de melkopbrengst voor de veehouder drinken ook bio-kalfjes aan speenflessen of -emmers en groeien ze moederloos op. Hoewel verminkingen in principe verboden zijn in de biologische veehouderij, worden er nog steeds onthoorningen uitgevoerd.

De wet staat dit toe omwille van veiligheidsredenen. Uierontstekingen komen ook in biologische melkveebedrijven frequent voor, en eens de bio-koe minder productief wordt belandt ze net als alle andere koeien in het slachthuis.

De realiteit is dat er simpelweg geen diervriendelijke manieren bestaan om koeien en andere dieren te gebruiken als productiemiddelen. Daarom is kiezen voor plantaardige voedingsmiddelen het beste wat je kan doen om het massale leed van dieren in de veehouderij te stoppen. (30) (31)

“

De realiteit is dat er simpelweg geen diervriendelijke manieren bestaan om koeien en andere dieren te gebruiken als productiemiddelen.

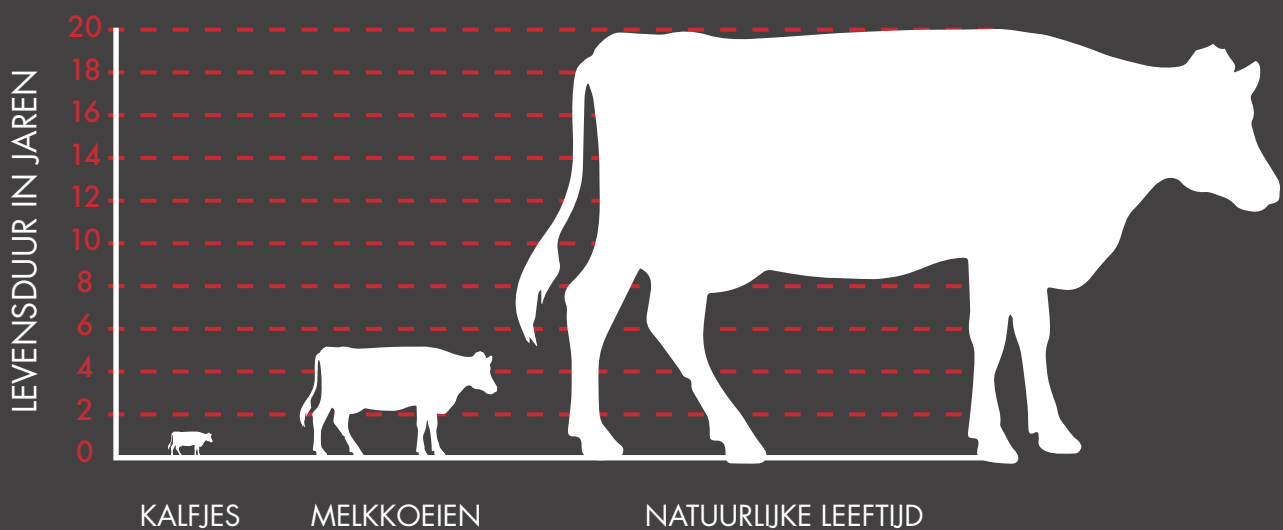
”

ER ZIJN **506.000** MELKKOEIEN IN BELGIË

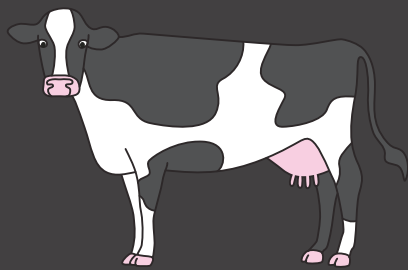
189.000
WALLONIË

317.000
VLAANDEREN

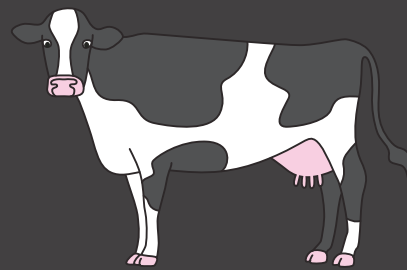
KOEIEN

IN DE NATUUR

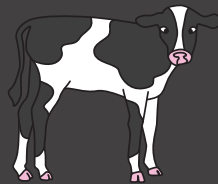
- Geeft tot 1/2 tot 1 jaar moedermelk aan haar kalfje
- Diepgaande emotionele band tussen koe en kalf
- 20 jaar natuurlijke leeftijd

IN DE MELKINDUSTRIE

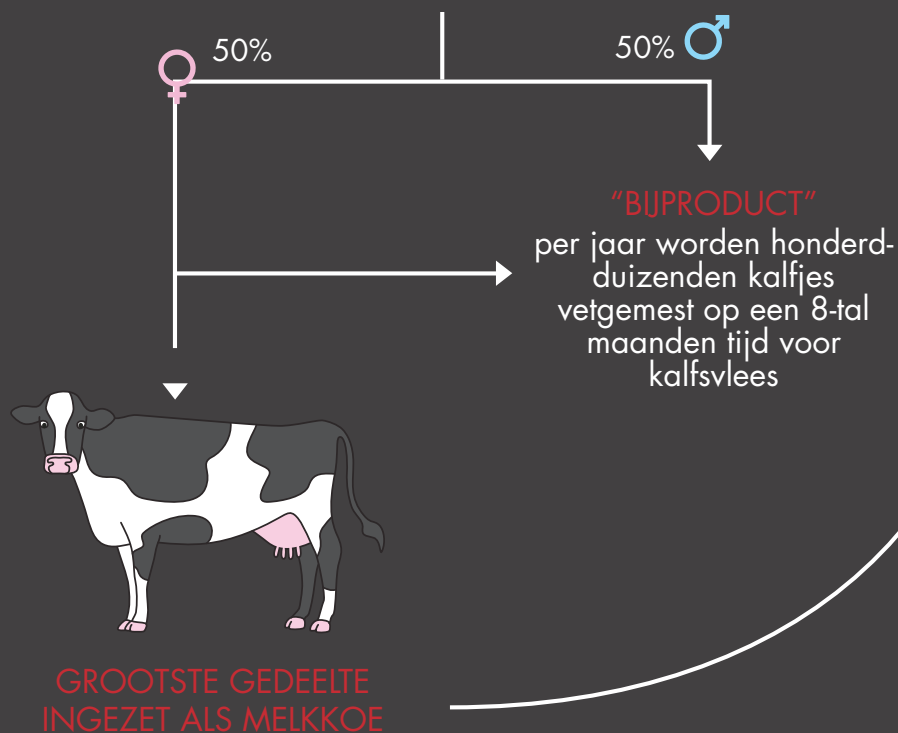

- Al na 13 à 14 maanden voor de eerste keer zwanger
- Krijgt op +/- 2-jarige leeftijd haar eerste kalfje
- 2 à 3 maanden later nieuwe kunstmatige inseminatie
- 3 kalfjes op 1 leven
- Na 5,5 jaar naar het slachthuis

KALFJES

Na enkele uren weggehaald bij moeder

SOCIALE EN COGNITIEVE VERMOGENS

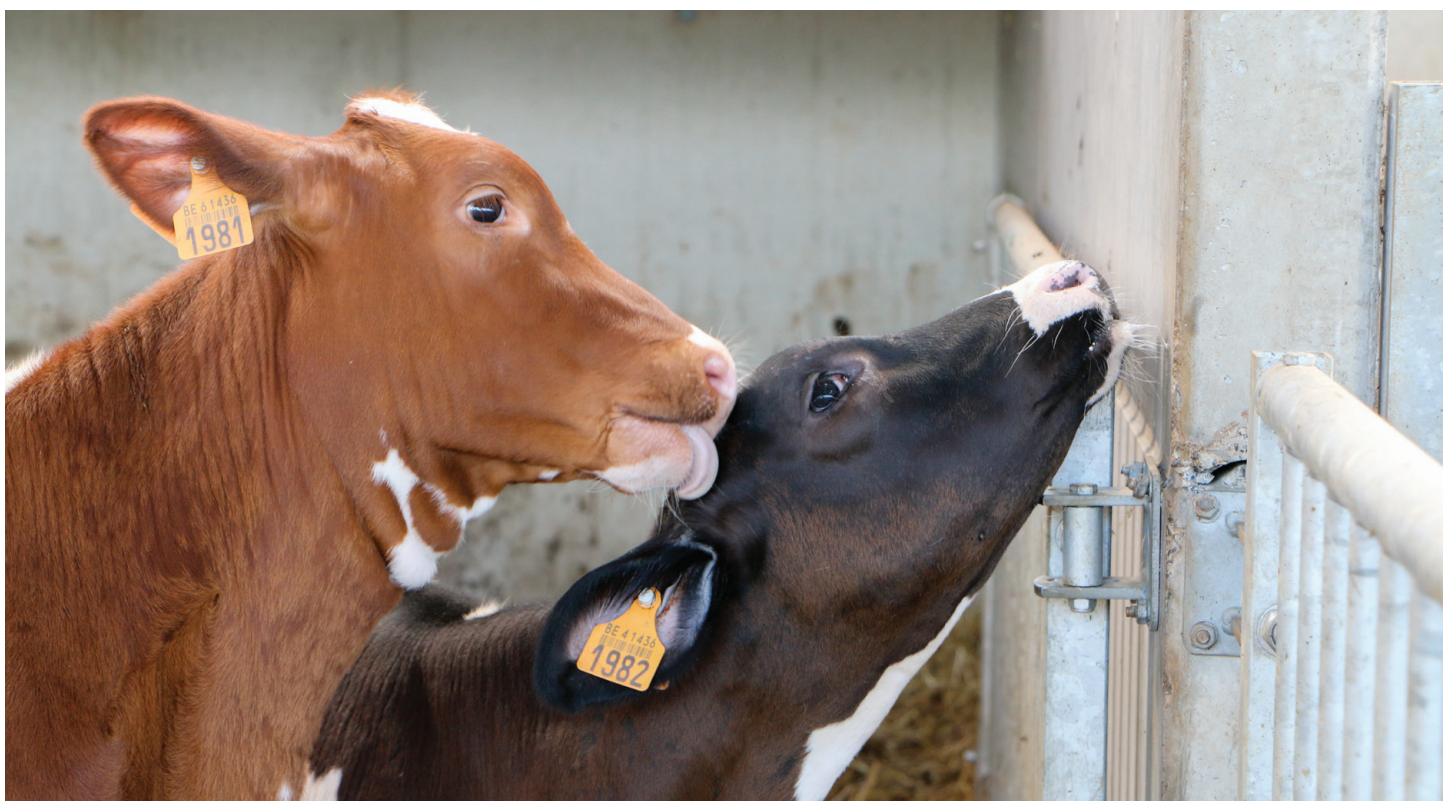
WILDE KOEIEN VS KOEIEN IN DE INDUSTRIE

Wereldwijd worden koeien ingezet om mensen te voorzien van vlees en melk. De omstandigheden waarin koeien in een meer natuurlijke omgeving leven, verschillen in grote mate van de omstandigheden waarin melk- en vleeskoeien leven. Ze zijn prooidieren, wat ervoor zorgt dat ze snel schrik hebben van onbekende factoren. Ook zijn ze kuddedieren waardoor ze zich in groep sterker voelen voor dreigingen van buitenaf. (1) (2)

Wilde koeien leven in grote sociale groepen en op grote stukken onbewerkt land omdat grazen hun belangrijkste dagactiviteit is. (3) In de natuur zijn koeien zo'n 6 uur per dag bezig met grazen en zo'n 8 uur per dag met het herkauwen van dit gras. Ze liggen ook een groot deel van de dag neer, want ze slapen gemiddeld 7 uur per etmaal (4). Binnen de kudde bestaat er een hiërarchisch systeem. In de industrie leven ze daarentegen vaak in isolement en in kleine ruimtes waardoor ze geen natuurlijk gedrag kunnen vertonen. (5)

Koeien zijn intelligente, emotionele dieren die verschillende gedragingen kunnen vertonen.

GEDRAG VAN KOEIEN

Koeien zijn intelligente, emotionele dieren die verschillende gedragingen kunnen vertonen. In Europa bestaat er een kwaliteitsmonitor voor het welzijn van industriedieren. Deze monitor werd gefinancierd door de Europese Commissie, om het welzijn van dieren in de industrie in kaart te kunnen brengen en te kunnen meten. Voor deze monitor werden 20 verschillende gedragingen geobserveerd bij koeien (in de industrie). Van positief naar negatief observeerden ze de volgende gedragingen: gelukkig, tevreden, positief bezig, vriendelijk, relaxed, kalm, actief, sociaal, speels, levendig, nieuwsgierig, ongemakkelijk, vervuild, onverschillig, bang, apathisch, gefrustreerd, geïrriteerd, gestresseerd en prikkelbaar. (6) (7)

DE PSYCHOLOGIE VAN KOEIEN

In 2017 werd een belangrijke studie gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift *Animal Behavior and Cognition*, "the psychology of cows". De auteurs merken op dat het gedrag van koeien in deze studies voornamelijk bestudeerd werd in de context van hun nut als "product", en minder vaak in de context van wat hun natuurlijk gedrag is. Er is bijgevolg relatief weinig aandacht gegaan naar het bestuderen van koeien hun intelligentie, persoonlijkheid en sociale aspecten.

In het dagelijkse leven, maar ook in de wetenschappelijke literatuur, wordt vooral naar koeien gekeken vanuit hun instrumentele waarde naar de mens toe. We kijken eerder naar het nut van een koe voor de mens, wat kunnen zij doen voor mensen?

De onderzoekers onderscheiden toch vier categorieën waarin de wetenschappelijke literatuur over het gedrag van koeien kan onderverdeeld worden: leren en cognitief vermogen, emoties, persoonlijkheid en de sociale complexiteit van koeien. (8)

Leren en cognitief vermogen

Onderzoek naar het cognitief vermogen van koeien werd uitgevoerd in een industriële setting. Koeien beschikken over een uitgebreid cognitief vermogen. Ze kunnen zeer snel verschillende taken aanleren en beschikken over een lange termijn geheugen. Koeien die in kuddes mogen leven, kunnen hun soortgenoten uit de kudde herkennen. Wanneer kalveren en volwassen koeien slecht behandeld werden door bepaalde individuen, gingen ze hier angstreacties naar vertonen en gingen ze dichterbij verzorgers staan die hun goed behandelden. Dit geeft een indicatie van hun geheugen en hun complexe emoties. (9) (10) (11) (12)

Koeien kunnen leren hoe ze te eten krijgen door op een paneel te duwen, welk de poort opent. De koeien die dergelijk probleem zelf leerden oplossen, en dus zelf de poort openden, kregen een hogere hartslag en begonnen meer te springen dan hongerige koeien voor wie de poort vanzelf open ging. We kunnen stellen dat koeien niet alleen kunnen leren, maar dat ze ook een emotionele reactie vertonen bij het oplossen van een probleem. (13)

Emoties

*Hoe meer ruimte koeien hebben en hoe vrijer ze zijn,
hoe meer speelgedrag geobserveerd wordt.*

De idee dat andere niet-menselijke dieren basisemoties hebben is een algemeen aanvaard gegeven in de wetenschappelijke literatuur. Koeien ervaren een breed gamma aan emoties en hebben complexe emotionele reacties. Ze tonen hun emoties aan met verschillende gedragingen, geluiden en fysiologische veranderingen. Hun percentage oogwit zou een indicatie kunnen zijn van een positieve emotionele staat, maar het kan ook een teken van agressie en frustratie zijn. Koeien wiens kalf werden afgenomen, vertoonden meer oogwit naast andere duidelijke tekens van frustratie. Als dat kalf opnieuw bij de moeder werd gezet, verkleinde het oogwit percentage significant. Ook de stand van hun oren kunnen de emoties van koeien tonen: meer hangende oren duiden op een relaxte staat bij de koe. (14) (15) (16) (17)

Koeien kunnen spelen met ballen, spelen door samen of alleen rond te lopen en ze wassen elkaar. Speelgedrag bij koeien is een reactie op de omstandigheden waarin ze leven. Hoe meer ruimte ze hebben en hoe vrijer ze zijn, hoe meer speelgedrag geobserveerd werd (18). Ook melkkalveren die samen mogen wonen en meer melk kregen, vertoonden meer speelgedrag dan kalveren die dit niet kregen. (19) (20) (21)

Jonge kalfjes zoeken actief het gezelschap op van andere dieren. Bovendien zorgt sociaal wassen van soortgenoten voor meer gewichtstoename bij kalveren (23). Zelfs wanneer er een spiegel naast een geïsoleerde koe werd geplaatst (om zo een soortgenoot na te bootsen), zorgt dit voor een lagere hartslag dan koeien die zonder spiegel worden gehouden. De hogere hartslag kan een indicatie van stress zijn. (22) (24)

We weten dat melkkoeien depressie en stress kunnen ervaren. Net zoals mensen, gaan ook kalfjes in de industrie, pessimistischer oordelen in onzekere situaties. Er werd aan kalveren geleerd om naar een wit

scherm te lopen voor een beloning en om weg te blijven van rode schermen. Vervolgens werd een roze scherm in hun buurt geplaatst. Zouden ze verwachten om eten te krijgen in dergelijk onzekere situatie? Optimistische kalveren zullen naar het roze scherm lopen. Echter, kalveren in de industrie die werden onthoofd en/of werden weggenomen van de moederkoe, oordeelden pessimistischer en bleven vaker weg van de roze schermen. Dit laat duidelijk zien dat kalfjes gemoedstoestanden hebben, wat ook duidelijk uit hun gedrag blijkt. Als ze bijvoorbeeld onthoofd zijn, gaan kalveren minder spelen. (25) (26) (27)

Persoonlijkheid

Over de persoonlijkheidskenmerken van koeien is nog relatief weinig geweten. Wat we wel weten is dat koeien individueel verschillen op vlak van durf, verlegenheid, sociaal gedrag en temperament. (28) (29) (30)

Koeien verschillen individueel op vlak van durf, verlegenheid, sociaal gedrag en temperament.

Sociale complexiteit

Koeien leven in kudde, in deze kudde heerst een hiërarchie met dieren die het voor het zeggen hebben en dieren die volgen. De leiders hebben bepaalde privileges, zo mogen zij als eerste grazen, en wordt er op basis van leeftijd, gewicht en plaats bepaald welke koeien meer sociale wasjes ontvangen. Koeien kunnen ook leren van elkaar, door middel van observatie. Koeien die nog nooit gegeten hebben, beginnen bijvoorbeeld sneller te grazen als ze samen gezet werden met een groep die ervaring heeft met grazen. (31) (32) (33)

Koeien en hun kalfjes hebben een diepgaande emotionele band. Wanneer er bijvoorbeeld een onbekend voertuig op een kalf afkomt, zal de moederkoe zich tussen het voertuig en het kalf plaatsen om zo haar kalf te beschermen. Ze hebben, al vanaf 5 minuten na de geboorte, een sterke emotionele band met elkaar. Koeien ervaren stress, die zich uit in rusteloosheid, rondlopen, loeien, urineren, ..., als hun kalf na de geboorte van hun gescheiden wordt. Zowel de kalfjes als de koeien ervaren nog meer stress als ze in een latere fase van elkaar gescheiden worden, gaande van 6 uur na de geboorte tot 4 dagen na de geboorte. Kalveren die langer contact mogen hebben met hun moeder, worden later socialere en sociaal competentere volwassen koeien. (34) (35)

“

Koeien en hun kalfjes hebben een diepgaande
emotionele band.

”

Photo: Jo-Anne McArthur - WeAnimals

DE MILIEU-IMPACT VAN ZUIVEL

De impact van de vlees- en zuivelindustrie op het milieu is ontzettend groot, zeker als je weet dat we er allemaal iets aan kunnen veranderen. Wanneer we kijken naar de wereldwijde impact van de volledige veehouderij is deze verantwoordelijk voor (minstens) 14,5% van alle broeikasgassen, voor een kwart van ons watergebruik, voor zo'n 80% van de ontbossing van de Amazone en voor de vervuiling van wateren met fosfaat en stikstof. (1)

Als we de uitstoot van broeikasgassen van vee vergelijken met een plantaardig product zoals bijvoorbeeld erwten, dan stoten runderen met de laagste uitstoot zelfs tot 6 keer meer broeikasgassen uit en gebruiken ze tot 36 keer meer land per 100 g eiwitten.

BOEREN WORDEN BROEIKASGASSEN

Als we dieper ingaan op de gevolgen van de zuivelindustrie, dan zien we dat deze industrie de tweede grootste bezorger van mest is, na de varkensindustrie. Dit mestoverschot zorgt voor heel wat uitstoot van broeikasgassen, vooral van methaan en lachgas. Mest zorgt ook voor watervervuiling, bodemvervuiling en -erosie en een vermindering van biodiversiteit. (2) (3)

In Vlaanderen zorgt de sector landbouw voor zo'n 5,5% uitstoot aan broeikasgassen. Voor dit percentage wordt echter enkel rekening gehouden met de uitstoot van het dier (haar mest) zelf en niet van de energie die de sector verbruikt, de teelt van het voer of het gebruik van het land. (4)

Het energieverbruik in de zuivelindustrie is erg groot. Als je weet dat melk wordt gepasteuriseerd, er kaas van wordt gemaakt, de melk wordt gedroogd voor melkpoeder en veel producten gekoeld moeten worden getransporteerd, is dat niet zo gek. (3)

Als we de uitstoot van broeikasgassen van vee vergelijken met een plantaardig product zoals bijvoorbeeld erwten, dan stoten runderen met de laagste uitstoot zelfs tot 6 keer meer broeikasgassen uit en gebruiken ze tot 36 keer meer land per 100 g eiwitten.

HET GEBRUIK VAN LAND

Uit een analyse van bijna 40.000 boerderijen over 119 landen blijkt dat de impact van vlees en zuivelproducten veel hoger is dan die van plantaardige voeding. Vlees en zuivel leveren amper 18% van de calorieën en 37% van de eiwitten die door de mens geconsumeerd worden, maar ze gebruiken wel 83% van de landbouwgrond! (5) (6) In de Europese Unie is de zuivelindustrie de grootste gebruiker van landbouwgrond. (7)

ANTIBIOTICA

Aan heel wat dieren in de industrie wordt antibiotica gegeven om ziektes en ontstekingen tegen te gaan. Tussen de 20 en 90% van de gebruikte antibiotica komt in de mest terecht en zo op het land. Sommige soorten antibiotica die gebruikt worden in de productie van melk zijn in staat om de wortelgroei van planten te verstoren wanneer ze in het milieu terechtkomen. (8)

Daarnaast zien we dat er ook heel wat antimicrobiële stoffen, hormonen, ontsmettingsmiddelen en antiparasitaire middelen gebruikt worden in de veeindustrie. Middelen die ook weer hun invloed hebben op het milieu. (3)

WE GEBRUIKEN EEN ZEE VOOR ZUIVEL

Zuivel zorgt ook voor heel wat waterverbruik. Een koe drinkt zo'n 100 liter water per dag. Als je denkt dat dat al veel is, is het weinig vergeleken met wat er nodig is voor de volledige productie, zoals het water dat nodig is voor de veevoedergewassen. Voor 1 liter melk is er 1000 liter water nodig, voor 1 kilo kaas is er zelfs 5000 liter water nodig. (9)

Om dit tegen te gaan is het de moeite om alternatieven onder de loep te nemen. In vergelijking met sojamelk kost koemelk gemiddeld 600 à 900 liter meer water per liter geproduceerde melk. Het productieproces van koemelk stoot meer dan 3 keer meer CO₂ uit in vergelijking met soja, haver, rijst en amandelmelk. Deze plantaardige melken gebruiken ook 93% minder land om geproduceerd te worden. (10) (3)

STIKSTOF EN FOSFOR

Melkkoeien nemen jaarlijks 163,7 kg stikstof en 22,6 kg fosfor op in hun voeding. Sommige van deze stoffen worden afgebroken in het dier zelf, maar de meeste komen terug in de omgeving en zijn een bedreiging voor de waterkwaliteit. Elk jaar scheidt elke melkkoe 129,6 kg (79%) stikstof en 16,7 kg (73%) fosfor terug uit. Om te vergelijken: de hoeveelheid fosfor wat een koe uitstoot is gelijk aan dat van 18 à 20 mensen. (3)

Van alle zuivelproducten heeft vooral kaas een grote impact. Om 1 kilo kaas te maken, heb je 10 liter melk nodig. Voor 1 kilo kaas is 7 m² grond nodig. Per kilo melk is er een uitstoot van 1,2 kg CO₂-eq. Als je dat vergelijkt met sojamelk is dat slechts 0,6 kg CO₂-eq. Indien we allen zouden overschakelen van koemelk op sojamelk zou dit een besparing van 50% uitstoot zijn! (11) (12)

Voor oude of harde kaas is er nog meer melk nodig, waardoor de milieubelasting van oude kaas nog hoger ligt. (13)

Kaas zorgt bovendien voor de derde hoogste emissies in de landbouw met 13,5 kilo CO₂-eq. per kilo. (14)

De methaanemissie in de land- en tuinbouw speelt een belangrijke rol in het broeikasgasverhaal. Runderen stoten heel wat methaan (CH₄) uit, door hun spijsverteringssysteem en via hun mest. De impact op het klimaat van methaan is 25 keer hoger dan dat van CO₂. (14) (15) (16)

Dierlijke mest is een belangrijke bron van de ammoniakemissie, in Vlaanderen goed voor 83% van de totale NH₃-emissie. Rundvee (vlees- en melkkoeien tezamen) zorgt voor 45% van de totale ammoniakemissie van de veeteelt. (17)

Stikstof en fosforvervuiling zijn een grote bedreiging voor het welzijn van de aarde. Het verstoort de lokale en regionale werking van water, bodem en klimaatpatronen. De landbouw, en dan voornamelijk de veeteelt, levert de grootste bijdrage aan deze vervuiling. (18) Als we de uitstoot van zuivel vergelijken met die van plantaardige producten, dan zitten we 3,5 tot 8 keer hoger! Indien we allemaal plantaardig zouden eten, zou de uitstoot van stikstof 40 tot 80% omlaag gaan. Runderen zorgen voor zo'n 56% van de totale stikstofuitstoot. Bij zuivel zit je aan 2,5 tot 2,8 kg stikstofemissie per kilo stikstof in melk. Als we kijken naar peulvruchten zitten hier slecht 0,10 tot 0,15 g N emissies per kilo N in het product, dit werkt dus veel efficiënter. (19)

Vergelijken we de uitstoot van zuivel met die van plantaardige producten, dan zitten we 3,5 tot 8 keer hoger! Indien we allemaal plantaardig zouden eten, zou de uitstoot van stikstof 40 tot 80% omlaag gaan.

GRAS VOOR DE KOEIEN?

Er wordt soms beweerd dat melkveeteelt duurzaam zou zijn omwille van het gebruik van weide- en grasland dat niet voor akkerbouw geschikt is. Dit argument is niet juist. Grasland in Vlaanderen en Nederland is wel geschikt voor akkerbouw. Melkkoeien eten niet enkel gras, maar ook veevoedergewassen zoals maïs en soja die geteeld worden op akkerland. Als we wereldwijd alle melk zouden vervangen door plantaardige alternatieven op basis van bijvoorbeeld soja, dan daalt het landgebruik. Alle grasland in gebruik door de veeteelt is dan niet meer nodig voor de landbouw en kan natuurgebied worden. En al het akkerland dat gebruikt wordt voor de veevoedergewassen, is voldoende voor de productie van de plantaardige melkvervangers. (20) (21)

Zelfs de meest milieuvriendelijk geproduceerde melk kent een nog hogere broeikasgasuitstoot, landgebruik, bodemverzuring, vermist en watergebruik dan de meest onduurzaam geproduceerde sojamelk.

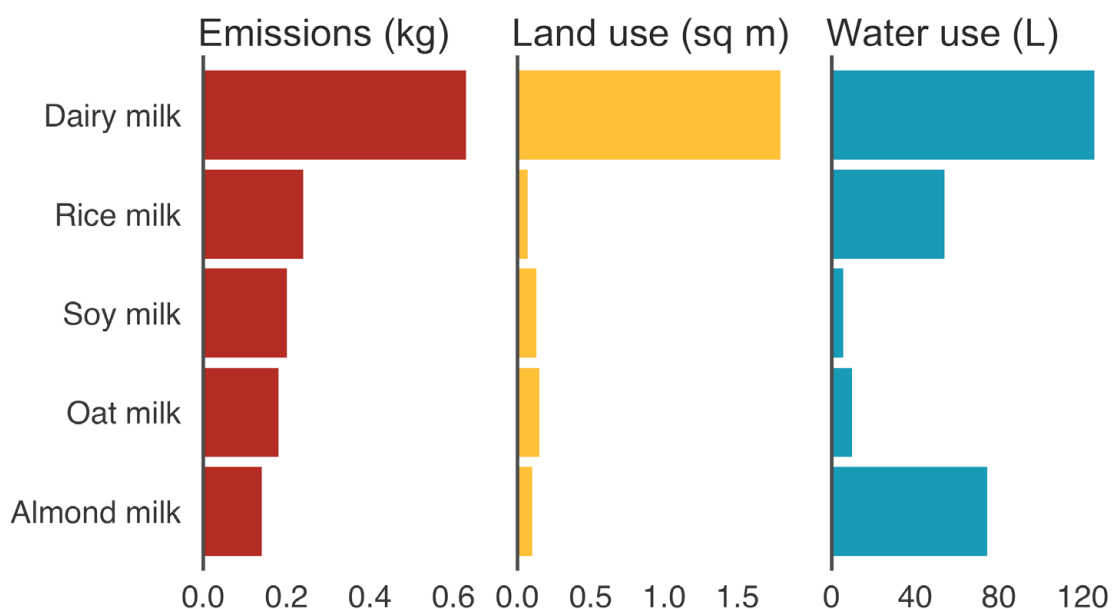
PLANTAARDIG VOOR HET MILIEU

Indien heel Nederland zou overschakelen op plantaardige voeding, zou er 6 Mton CO₂-eq. per jaar bespaard kunnen worden en zou het ruimtebeslag kunnen worden teruggebracht met zo'n 12.500 km². Volledig overschakelen op plantaardige voeding geeft de beste resultaten. Eén dag zonder vlees, eieren en zuivel zorgt voor een besparing van 1,1 Mton. Vleesproducten vervangen door zuivelproducten geeft geen besparing. (11)

Zelfs de meest milieuvriendelijk geproduceerde melk kent een nog hogere broeikasgasuitstoot, landgebruik, bodemverzuring, vermist en watergebruik dan de meest onduurzaam geproduceerde sojamelk. (6)

Which milk should I choose?

Environmental impact of one glass (200ml) of different milks

Source: Poore & Nemecek (2018), Science. Additional calculations, J. Poore

IS MELK GEZOND?

In een evenwichtig voedingspatroon heb je geen dierlijke melk nodig. De Academy of Nutrition and Dietetics, de grootste organisatie van voedingsdeskundigen, zegt dat volledig plantaardige voedingspatronen gezond, nutritioneel adequaat en geschikt zijn voor elk stadium in je leven, inclusief zwangerschap, borstvoeding, kindertijd en adolescentie. (1)

Recent onderzoek toont aan dat melkconsumptie gerelateerd zou zijn aan een hoger risico op hart- en vaatziekten. Melk en melkproducten zouden ook niet beschermend werken tegen osteoporose en heupfracturen.

RISICO'S

De consumptie van melk en melkproducten kan negatieve gevolgen op de gezondheid met zich meebrengen. Melk en melkproducten bevatten dierlijke vetten. Dierlijke vetten zijn over het algemeen van het verzadigde type. Consumptie van deze verzadigde vetten kan leiden tot verhoging van de LDL-cholesterol, de zogenaamde 'slechte cholesterol', in het bloed die een hoger risico geeft op hart- en vaatziekten. (2) Een recente overzichtsstudie toonde tevens aan dat melkconsumptie gerelateerd zou zijn aan een hoger risico op hart- en vaatziekten. (3)

Reclameslogans zoals "Melk, de witte motor", "Melk is goed voor elk", "Drink nu melk voor later" draai(d) en consumenten een rad voor de ogen. Vroeger werd gedacht dat melk en melkproducten beschermend zouden werken tegen botbreuken. Uit cohortstudies, waar ze een grote groep mensen gedurende een langere periode opvolgen, blijkt echter dat melk en melkproducten niet beschermend werken tegen osteoporose en heupfracturen. (4) (5) (6)

De consumptie van melk verhoogt zelfs het risico op prostaatkanker. (7) (8) Bovendien kunnen melk en melkproducten besmet zijn met mycotoxinen, dit is een groep van verschillende giftige stoffen die onder bepaalde omstandigheden door schimmels in de voeding kunnen worden gevormd. Vaak wordt een te hoge concentratie aan aflatoxine gevonden aangezien deze mycotoxine niet volledig inactief wordt gemaakt tijdens sterilisatie, pasteurisatie of andere processen die melk ondergaat vooraleer het in de winkel verkocht wordt. (9)

Koemelk is geschikt voor kalfjes, dat is inclusief de groeifactoren die in de melk zitten. Deze zijn echter niet geschikt voor mensen. Sommige van deze groeifactoren - zoals IGF-I - zouden zelfs kankerverwekkend kunnen zijn voor ons. (10)

Soja-eiwit heeft dezelfde kwaliteit als melkeiwit, waardoor we het volwaardig kunnen noemen. Heel wat sojamelk die we in de supermarkt kunnen kopen is bovendien verrijkt met calcium, vitamine D en B12, waardoor de voedingswaarde gelijkaardig is aan die van koemelk.

VERGELUKBAAR MET PLANTAARDIGE MELK?

De voedingsstoffen die aanwezig zijn in melk, zoals eiwitten en calcium, kunnen gemakkelijk uit plantaardige voedingsmiddelen gehaald worden. De voordelen die toegeschreven worden aan melk zijn te danken aan de voedingsstoffen en niet zozeer aan het voedingsmiddel op zich. Zo bevat volle melk heel wat calorieën, vergelijkbaar met dat van frisdrank zoals cola.

Soja-eiwit heeft dezelfde kwaliteit als melkeiwit, waardoor we het volwaardig kunnen noemen. Heel wat sojamelk die we in de supermarkt kunnen kopen is bovendien verrijkt met calcium, vitamine D en B12, waardoor de voedingswaarde gelijkaardig is aan die van koemelk. Calcium kun je bijvoorbeeld ook uit sesamzaad, amandelen, boerenkool of tofu halen. (11)

Soja wordt regelmatig in verband gebracht met borstkanker. Een aantal overzichtsstudies wijzen echter (licht) aan dat sojamelk het risico op borstkanker verlaagt. Eiwitten in sojamelk zijn namelijk vermengd met voedingsvezels en fytochemicaliën, mogelijk beschermen enkele van deze laatste tegen kanker. (12) (13) (14)

Er zijn ook aanwijzingen dat soja het risico op prostaatkanker bij mannen verlaagt. (15)

HET KAN OOK ANDERS

Gelukkig kan het ook anders en zijn er enkele zeldzame gevallen waarin moederkoe en kalf lange tijd kunnen samen blijven. Er zijn boeren die kiezen om over te stappen op plantaardige productie, wat we alleen maar kunnen toejuichen. En er zijn persoonlijke verhalen waarin we meer te weten komen over de band die koeien met elkaar kunnen hebben, of met mensen.

OVER KOEIEN EN HUN KALFJES

Clarabelle en Valentine

Clarabelle werd gered door Edgar's Mission, een Australische dierenopvang, van de slachtbank na een leven als melkkoe. Clarabelle mag haar leven slijten, vrij in een weide, bij Edgar's Mission. Ze kwam aan bij de sanctuary in november en was op dat moment zwanger.

Clarabelle bleek al snel van eten te houden, steeds was ze als eerste aanwezig bij het voederen. In februari kwam ze echter enkele dagen wat later naar het ontbijt. Regelmatig wierp ze bezorgde blikken achter zich en gedroeg ze zich eerder behoedzaam. Een licht gezwollen uier was de laatste aanwijzing dat Clarabelle misschien haar kalfje had gekregen. Maar... er was nergens een kalf te bespeuren. Enkele van de verzorgers gingen op onderzoek. Tussen twee weides, in het hoge gras, vonden ze een prachtig kalfje. Dit was echter geen pasgeboren kalf, ze was helemaal schoon en droog en er was geen nageboorte in zicht.

Nadat elk kalf van Clarabelle verwijderd was, was ze vastbesloten dat dit keer niet te laten gebeuren. Ze had het kalfje, waarschijnlijk al enkele dagen lang, verstopt voor de mensen, zodat ze haar niet zouden weg halen. Gelukkig zullen Clarabelle en Valentine nu tot het einde van hun dagen samen mogen blijven. (1) (2)

“

Nadat elk kalf van Clarabelle verwijderd was, was ze vastbesloten dat dit keer niet te laten gebeuren. Ze had het kalfje, waarschijnlijk al enkele dagen lang, verstopt voor de mensen, zodat ze haar niet zouden weghalen.

”

Lindy Lou en Carlin

Melkkoe Lindy Lou woonde al een tijdje op Manning River Farm Sanctuary. We weten niet precies hoeveel kalfjes Lindy heeft moeten laten gaan. We weten wel dat ze haar kalfjes nooit meer dan een paar uur bij haar heeft mogen houden.

Op een dag kwam er een klein kalfje bij op de sanctuary, Carlin, nog een slachtoffer van de zuivelindustrie. Zowel Lindy Lou als Carlin waren gescheiden van hun familie, maar vonden een nieuwe familie bij elkaar. Lindy adopteerde Carlin als haar eigen zoon en Carlin zag haar als zijn moeder. Ze zijn onafscheidelijk en mogen de rest van hun leven samen doorbrengen. (3)

Photo: Manning River Farm Sanctuary

Photo: Farm Sanctuary

Betsy en Nutmeg

Betsy was een melkkoe die in een tv-programma meedeed, ook haar kalfjes werden telkens van haar weggehaald. Ze was zwanger toen ze toekwam bij haar nieuwe thuis, Farm Sanctuary. Toen haar kalfje twee weken vroeger dan normaal geboren werd, mocht niemand bij hem komen. Maar deze thuis was heel anders dan haar vorige. Het duurde de vrijwilligers en verzorgers bij de sanctuary twee weken voor ze Betsy konden overtuigen dat Nutmeg voor altijd bij haar mocht blijven. Tot die tijd zorgde ze steeds dat ze tussen de verzorgers en haar kalfje in stond, zodat ze niet bij hem konden. Ondertussen is Nutmeg uitgegroeid tot een prachtig, groot, rund, en leven ze samen met de rest van de kudde op Farm Sanctuary. (4)

“

In Hof Butenland krijgen dieren de ruimte om vrij, vredig en zonder angst in het gezelschap van mensen te leven. De ervaringen zijn waardevol voor zowel dieren als mensen.

”

Hof Butenland

Hof Butenland is een dierenopvangcentrum in het noorden van Duitsland. De oprichter, Jan, was een zuivelboer. Het inzicht dat dieren geen machines zijn, groeide bij hem. Hij werd vegan en veranderde zijn boerderij in een sanctuary. In Hof Butenland krijgen dieren de ruimte om vrij, vredig en zonder angst in het gezelschap van mensen te leven. De ervaringen zijn waardevol voor zowel dieren als mensen.

Jan zegt zelf “Vroeger ontkende ik dat ik ze leuk vond. Er was geen andere manier. Ik wilde de kost verdienen. En nu zijn ze meer kameraden. Je bent gelukkig, je praat, je praat met hen. Je praat zowel met een koe als met een varken of met een kat of een hond; Ik zie geen verschil. Ze hebben allemaal hun kwaliteiten en ze zijn blij als ik met ze praat - en ze vertellen me iets. Het is echt een geweldige manier om samen te leven.” (5)

Photo: Hof Narr

Hof Narr zuKUHnft

Ook Toni en Yvonne hadden een melkveehouderij. Dankzij de hulp van de vereniging Hof Narr, vormden zij hun boerderij om tot een 'levenshof', een dierenopvang. Het werd voor hen steeds moeilijker om de pasgeboren kalfjes te scheiden van hun moeder. Om hun boerderij economisch te laten renderen, moesten ze dit wel doen. De laatste keer dat Toni zijn dieren naar het slachthuis bracht, werd hem duidelijk dat hij dit niet meer kon en wou doen. Ondertussen is hun boerderij een prachtige opvang geworden. De kalfjes die nog werden geboren, blijven bij hun moeder, zoals het voorbestemd is.

Toni : *"Als je op het punt komt dat je deze dieren begint te begrijpen, dat je de onvoorwaardelijke liefde ziet die ze ons geven, en dan bekijkt hoe wij ze gebruiken... Het maakt uiteindelijk niet uit welke methode [red. biologisch of niet] je gebruikt, als je deze gevoelens in je hebt, kun je er op een gegeven moment niet meer mee verder doen. Ik denk dat je alleen aan dit systeem kunt deelnemen als je jezelf niet toelaat emoties te voelen en je simpelweg niet afvraagt wat er echt gebeurt. Zodra je begint te voelen, beginnen dingen te veranderen."* (6)

*Zodra je begint te voelen,
beginnen dingen te veranderen.*

Marloes Boere

Marloes groeide op als dochter van een melkveehouder. Op haar 23e werd ze vegan. Ze vertelt "Ik ben opgegroeid op een melkveebedrijf. Het is de reden dat ik vandaag veganist ben. Onlangs vertelde mijn vader me dat een van de koeien stierf omdat ze weigerde te eten nadat haar baby bij haar was weggenomen. Dit brak mijn hart." (7)

Als kind leerde ze dat je niet in dieren moet investeren, dat je je er niet aan moet hechten. Kalfjes waarmee ze speelde, gingen weg en kwamen nooit meer terug. "Ik moest vaak huilen als ik dacht aan wat er met al die dieren op onze boerderij was gebeurd. Dat besef was heel zwaar. Inmiddels kan ik met compassie naar boerderijdieren kijken zonder dat het mij persoonlijk pijn doet. Zij hebben er ook niets aan als ik mijn verdriet op hen projecteer."

Haar ouders reageerden eerst vol onbegrip, maar later volgde er wel begrip. Haar vader gaf toe dat hij het ook moeilijk had met het dierenvriendelijke aspect van het boerenleven. Inmiddels zijn haar moeder en twee zussen vegetariër en groeide ook haar vader meer naar haar ideeën toe. (8)

Eén van de koeien stierf omdat ze weigerde te eten nadat haar baby bij haar was weggenomen. Dit brak mijn hart.

Jessica werd vegan na het werken op een zuivelboerderij

Jessica en haar partner gingen op een zuivelboerderij werken en wonen. Jessica stond in voor het melken van de koeien en het grootbrengen van de kalveren. Ze was eerst geschokt hoe er met de dieren werd omgegaan en wat ze moesten doorstaan, maar ze maakte zichzelf harder met de gedachte dat dit haar inkomen was. Nadat ze zwanger werd, moest ze tijdelijk stoppen met het werk. Toen haar kind 1,5 jaar oud was, begon ze aan haar vierde seizoen op de boerderij. Ze realiseerde zich dat dit niet de manier was waarop ze haar kost zou verdienen. 's Nachts hoorde ze de koeien hun kalfjes krijgen, ze zag ze hen schoonlikken om vervolgens voorgoed gescheiden te worden van elkaar... Ze kon niet anders dan de boerderij te verlaten en ander werk te zoeken. Ook haar partner gaf toe gebroken te zijn door dit werk. Ze werden beide vegan en Jessica zet zich tegenwoordig in als dierenrechtenactiviste. (9)

Ook Harold Brown werd vegan

"Ik hoorde vaak het woord 'humaan' in verband met vlees, zuivel en eieren... Ik vond dit altijd bijzonder, omdat volgens mij humaan betekent iets of iemand vriendelijk, teder en genadig handelen. Ik kan je als voormalige veeboer vertellen dat hoewel je een boerderijdier vriendelijk kunt behandelen en teder voor hen kunt zijn, genade een andere zaak is." - Harold Brown

Harold was een vlees- en zuivelboer. Nadat hij ziek werd en leerde over de hartziekten in zijn familie, startte hij met het eten van plantaardige voeding. Zijn gezondheid verbeterde en hij ging meer opzoeken over het eten van dieren en veganisme. Hij raakte ervan overtuigd dat het gebruiken en eten van dieren moreel onrechtvaardig is. Harold werd vegan activist en richtte 'Farm Kind' op. Met deze organisatie wil Harold andere boeren bereiken die willen stoppen met exploiteren van dieren en willen overschakelen naar plantaardige voedselproductie. (10)

Animal sanctuaries zijn dierenopvangcentra waar dieren hun leven mogen doorbrengen. De dieren worden hier zo vrij mogelijk gehouden, krijgen alle verzorging en liefde die ze nodig hebben en mogen hier blijven tot hun laatste adem. We vroegen aan enkele sanctuaries om hun verhaal te doen over één of twee rundervrienden op de sanctuary.

Survivor, Melief Animal Sanctuary

Wie Melief Animal Sanctuary bezoekt heeft, zal de indrukwekkende os Survivor niet snel meer vergeten. Met zijn imposante postuur en zijn ruim 1200 kilogram, laat hij een onuitwisbare indruk achter.

Toch was deze levende bevestiging van het spreekwoord 'zo sterk als een os', ooit een mager, zwak kalfje... Net als een heleboel leeftijdsgenootjes, stond hij in een donkere, stinkende stal alleen achter een hekje. Stro op de grond was al te veel, en de kunstmelk die als zijn voeding moest dienen, werd liefdeloos in een emmer met speen, die aan het hekje hing, gekiept. Zijn lot was al beschoren, als stierkalfje in de melkindustrie, zou hij binnenkort geslacht worden...

Op een dag liep er een jonge vrouw de stal in. Ze huurde een woning van de boer en besloot eens te kijken naar het werk dat hij deed. En zag vooral wat hij naliët... Ze voorzag de jonge diertjes van warm stro, maakte de dieren met chronische diarree schoon en liet hen voelen dat ze ertoe deden. Ze wist dat wat ze deed, een druppel op een gloeiende plaat was, maar belofde een aantal kalfjes dat ze hen uit deze vieze, donkere schuur zou halen, zodat niet het enige daglicht in hun leven, dat van de zon op weg naar het slachthuis zou zijn. Ze zamelde geld in, zocht sanctuaries met plek voor runderen en zorgde ten opzichte van de boer voor kopers, die zogenaamd geïnteresseerd waren in melkkoeien. Zo kwamen Sunshine en Survivor eind 2012, in plaats van naar het slachthuis te gaan, naar Melief.

Ze moesten bij ons eerst flink aansterken. Natuurlijk kregen ze bij ons ook kunstmelk, maar dan uit een fles, in plaats van uit een emmer. En er was altijd vers stro, en ze konden naar buiten! Maar Sunshine was er slecht aan toe... ze had constant diarree en was broodmager. De dierenarts was er bijna dagelijks. Na maanden alles op alles gezet te hebben, had ze eindelijk normale ontlasting. Ze werd een gezond, sterk kalfje. En toen sloeg het noodlot toe en vonden we haar op een middag dood in de stal, waarschijnlijk gestorven aan een maagkanteling...

Survivor deed zijn naam eer aan, hij ontwikkelde zich tot een reusachtige, nieuwsgierige, baldadige goedzak, en vond nieuwe vrienden in stierkalf Limou, die we een dag na Sunshine's dood in het bos vonden, en koe Isabella. Samen met de gedumpte Queen Herma, die de kudde in 2016 kwam versterken, bewegen ze zich, tijdens de uitvoering van hun dagelijkse rituelen, over de weides bij Melief, en overtuigen bezoekers met hun persoonlijkheden dat ze meer zijn dan een product. Survivor overleefde de melkindustrie, en staat daarmee symbool voor de miljoenen kalfjes die jaarlijks sneuvelen!

Rosa, Forrest & Friends

Rosalinde Katleen is het eerste rund dat we als nog jonge sanctuary hebben kunnen redden. Het was een boer uit de buurt die ons belde om te vragen of onze 'zorgboerderij' geïnteresseerd was om een kwee op te vangen. Omdat de kans om een rund te redden eerder klein is omwille van de strenge wetgeving én we principieel tegen het vrijkopen van dieren zijn, moesten we er niet lang over nadenken. We haakten meteen onze trailer aan en reden naar het bedrijf. Daar aangekomen zagen we minstens 50 kalveren individueel gehuisvest staan in een lange rij kalverhutten. In één hutje stonden 2 kalveren, Rosalinde en haar broertje. Het is zo dat bij een runderen die drachtig zijn van een tweeling bestaande uit een mannelijk en vrouwelijk individu, de mannelijke hormonen door de bloedvaten ook naar het koetje gaan en zij daardoor onvruchtbaar wordt. Deze kweentjes zijn economisch niets waard doordat ze nooit drachtig kunnen worden (en dus geen melk kunnen geven) en ze te traag groeien om vetgemest te worden zoals de stierkalfjes. Deze onvruchtbaarheid is haar redding geweest...

Omdat ze nog maar 2 dagen oud was, en reeds sinds dag 1 gescheiden van haar moeder, namen wij de taak over om haar groot te brengen. Gelukkig hebben we beide veel ervaring met 'papflessers' en liep dit van een leien dakje. We zagen haar groeien als kool van een mager, timide kalfje tot momenteel een forse puber van bijna 1 jaar oud. En net zoals jonge ouders, koesterden we al haar eerste keren: haar eerste keer in de buitenlucht, haar eerste klunzige sprintjes op de weide, haar eerste ontmoetingen met onze andere bewoners, zelfs haar eerste keer herkauwen.

Hoe groot ze nu ook is, haar zachte karakter heeft ze steeds behouden en ze doet dan ook niets liever dan knuffelen. Telkens we op de weide komen, worden we begroet met haar geloei en een zachte kopstoot voor aandacht. Ik ben er zeker van dat iedereen die haar ontmoet en in de ogen kijkt, zijn/haar visie omtrent deze prachtige dieren zal wijzigen.

Masaï & Mara, Animaux en Péril

Het verhaal van Masaï en Mara heeft geen mooi begin. Ze werden geboren in het hart van een melkboerderij, hun toenmalige eigenaar fokte melkkoeien van het ras Brune de Suisse.

Het stierkalfje en de vaars zijn tweelingen. Een tweeling is uiterst zeldzaam bij runderen, vooral als ze van verschillende geslachten zijn. Voor de boer is dit slecht nieuws omdat de vaars negen op de tien keren steriel is. Het is voor hem vergelijkbaar met het hebben van twee stiertjes, een financieel verlies in de zuivelindustrie.

Toen Masaï en Mara 2 weken oud waren (de wettelijke leeftijd om een boerderij te verlaten), bood de boer, zoals gebruikelijk, deze jonge dieren aan aan zijn vetmester. Hij wilde ze niet, zelfs niet gratis. Hoewel deze praktijk niet bekend is bij het grote publiek nemen boeren in deze omstandigheden hun toevlucht tot het afmaken van het dier. Masaï en Mara hadden echter het grote geluk dat de boerendochter, een jonge tiener, haar vader smeekte de dieren niet te doden. De boer probeerde zijn dochter tevergeefs te laten begrijpen

dat koeien 20 jaar houden, zonder er enig voordeel uit te halen, economisch ondenkbaar is. Uiteindelijk nam hij contact op met Animaux en Péril om de jonge dieren aan de opvang toe te vertrouwen. Ondertussen zijn Masaï en Mara 3,5 jaar oud en hebben ze het geluk gekregen om te genieten van een leven in overeenstemming met hun natuurlijke behoeften.

Een uitzonderlijke nabijheid met de mens
Aangekomen in het asiel op de leeftijd van 2 weken, kregen de 2 jonge runderen flesvoeding tot ze 6 maanden waren. Dit contact met verzorgers en vrijwilligers maakt hen tot twee sociale runderen. Masaï en vooral Mara gedragen zich bijgevolg regelmatig als verwende kinderen. Ze willen steeds de eerste zijn om bezoekers op de weide te verwelkomen, maar komen daarbij onhandig en vrijpostig over. Ze bedoelen het zeker niet slecht, maar ze zijn vrij bezitterig en kunnen jaloers zijn op de belangstelling voor andere koeien in de kudde. Masaï en Mara zijn meermaals in de media gekomen en symboliseren wat er mis is met de zuivelindustrie, een industrie die door Animaux en Péril aan de kaak wordt gesteld. Deze twee prachtige en sociale runderen zijn echte ambassadeurs geworden.

Claartje, Stichting De Leemweg

Claartje vluchtte uit het slachthuis. Tijdens haar vlucht werd ze achtervolgd door brandweer, politie en dierenarts. Ze brak haar achterpoot toen ze in botsing kwam met een auto.

Vanaf een afstand kreeg ze zoveel verdoving ingespoten dat een olifant allang was gaan liggen.

Maar Claartje vluchtte verder. Uiteindelijk sprong ze in een winkelstraat dwars door een etalage heen waar ze verdoofd bleef liggen. Ze werd teruggebracht naar het slachthuis om alsnog te worden geslacht. Maar eerst moesten de verdovingsmiddelen en de stress haar lichaam hebben verlaten. In de tussentijd kwam haar verhaal in de krant.

Twee broers lazen dat Claartje alsnog zou worden geslacht. Dat konden ze niet begrijpen, ze kochten haar vrij en brachten Claartje naar De Leemweg toe. Drie maanden later kreeg ze een kalf. Niemand wist dat ze drachtig was. Haar kalf werd Rinus genoemd, naar een van de broers die haar had gekocht.

Rinus werd geboren op 22 juni 1997 en stierf van ouderdom op 11 juli 2012.

Claartje slaakte haar laatste zucht op 22 februari 2018.

Ik ben Claartje.

Ze zeggen dat ik met mijn vierentwintig jaar de oudste koe ter wereld ben. Maar die leeftijd zegt mij niets. Wij koeien rekenen in kalfjes. Ieder jaar kun je er een krijgen, en dat is dan hoe oud je bent, het aantal kalfjes dat je op de wereld hebt gezet. De meeste koeien worden twee of drie kalfjes oud. Ik kreeg er maar een. Een zoon. En dat is lang geleden. Het wordt mistig in mijn hoofd als ik zo ver terug moet denken in de tijd. Maar de dag van zijn geboorte weet ik nog precies. Ik kreeg mijn jong op drie poten, in een vreemde wei die vol paardenbloemen stond. Ik weet het zo precies omdat een kalfje het liefste was wat ik wilde hebben, een kalfje, helemaal voor mijzelf alleen.

Een moeder moet soms veel moeite doen voor haar kind. Ik wist niet dat ik het in me had. Dat ik zoveel moeite kon doen. Daar kom je pas achter wanneer het zo ver is. Eerder niet. Je weet de dingen nooit van te voren. Geloof me maar. Ik ben dan misschien één kalfje oud, maar ik weet zeker dat ik gelijk heb.

Want toen het eropaan kwam deed ik iets wat ik niet voor mogelijk had gehouden. Ik werd heel even een vreemde koe. Het was beangstigend en bevrijdend tegelijk.

Ik herinner me dat ik in een vrachtwagen werd geladen. Er stonden al een paar koeien in die ik niet kende. Ik weet niet of we iets tegen elkaar zeiden. Ik geloof van niet, omdat we te angstig waren. Op een goed moment kwam de vrachtwagen na een korte rit tot stilstand. Alle koeien werden uitgeladen. Ik ook. Het winterlicht deed pijn aan mijn ogen. Ik snoof de lucht diep in me op en wist dat de plek waar ik was aangekomen geen goede plek was. Ik hoorde geschreeuw van mensen. Ze waren ongeduldig. Ik kreeg een klap met een stok. Die klap haalde de vreemde koe in mij naar boven. En terwijl de andere koeien gehoorzaamden aan de handen van de ruwe mannen op het onbekende terrein zette ik het op een lopen. Nooit gaat een koe in haar eentje op pad, dat is de eerste les die je in het leven leert. Maar ik deed het toch. Ik draafde weg van alle drukte. Er kwamen mensen achter mij aan dus begon ik te galopperen. Ik zweer het, zo hard had ik in mijn leven nooit gelopen. Ik denk dat mijn hoeven de grond niet eens raakten.

Ik kende alleen de stal en de wei, maar die dag leerde ik een nieuwe wereld kennen. Ik kon voor het eerst in mijn leven alle kanten op. Maar mijn hoofd zei: rechtdoor, almaar rechtdoor. Zo ver mogelijk van de plek vandaan waar de lucht naar verwoesting rook. De grond waarover ik rende was zwart. Maar ik sprong even later bijna in een sloot vanwege de witte strepen die plotseling onder mijn hoeven vandaan leken te flitsen. Het bliksemde op de grond en het bliksemde in mijn kop.

Er kwamen na een tijdje huizen in zicht, en auto's, en mensen op fietsen. Iedereen schreeuwde. Iedereen leek net zo bang als ik. Daarom stopte ik niet voor een auto die ik op me af zag komen, want als je stopt springt het gevaar van achteren bovenop je rug. De botsing deed geen pijn, maar mijn linkerachterpoot werkte daarna niet meer mee. Ik hoorde gejang uit een auto komen die me hinderlijk bleef achtervolgen. Ik voelde hoe er kleine naalden in mijn rug werden geschoten. Iets trok me naar beneden toe, naar de grond. Een kracht die groter was dan ik. Maar een nog grotere kracht liet mij verder gaan, een kracht die in mij groeide. Ik voelde op dat moment voor het eerst mijn kalf.

Ik liep een straat in met muren aan alle kanten. En aan het einde van die straat stond nóg een muur en middenin die muur zag ik wolken en tussen die wolken zag ik een koe. Ik zag een koe die op mij af kwam, ik

zweer het. Ze was net zo groot als ik, net zo bang, en net zo op de vlucht. Ze kwam uit de tegenovergestelde richting. Maar ik ging echt niet voor haar opzij. Mijn kop zei: rechtdoor. Dus ging ik rechtdoor. Ik denk alleen dat die andere koe er net zo over dacht, want ook zij ging niet opzij, dus sprong ik uiteindelijk dwars door haar heen. Ik hoorde daarna gekraak van brekend glas en toen was die ander weg. Ik loeide voordat ik viel.

Ik ben daar niet eeuwig blijven liggen, maar hoe ik daar ben weggekomen weet ik niet. Ik weet wel dat ze me hebben teruggebracht naar de plek waar de geur van verwoesting hing. Ik stond op drie poten, want mijn vierde kon ik niet meer gebruiken. Ik was zo moe dat ik niet kon denken. Zelfs niet aan mijn kalf. Ook de angst was weg. Dat kwam door het hooi dat voor me lag. En de emmer gevuld met koel water. Ik ben daar een tijdje gebleven, in die stal waar de geur van kapotgaan hing. Maar niemand schreeuwde. En niemand sloeg me meer met een stok.

Op een dag ben ik opnieuw in een vrachtwagen geladen voor een laatste rit. Ik kwam terecht in een stal waarin nog een paar koeien stonden. Een stuk of drie. Te weinig voor een kudde. Maar goed genoeg voor mij. Ik kan me de kalmte herinneren van de andere dieren. Alsof er geen kwaad op de wereld bestond. En toen het voorjaar werd, mochten we naar buiten. Ik kon alweer een beetje lopen. Ik kon het omdat ik mijn kalf zelf wilde dragen tot het geboren werd.

Die dag werd de gelukkigste dag van mijn leven. Vijftien zomers lang liep mijn zoon naast me. En ik liep naast hem, op vier poten. De breuk is door de jaren heen langzaam genezen tot ik er op een dag geen last meer van had.

Ik heb door de tijd veel koeien zien komen en gaan. En als ze gingen, dan gingen ze liggend op hun zij, net zoals mijn zoon een paar winters geleden. Niemand verlaat het erf hier levend. Niemand wordt verkocht of weggedaan. Je mag blijven tot je grijs bent en niet meer kan.

Ze zeggen weleens: wie een leven redt, redt een hele wereld. Ik denk dat dat waar is. Ik heb mijn zoon een wereld gegeven. Het is niet moeilijk om hem weer voor me te zien tussen de mistflarden in mijn kop. Want nu hij niet meer naast mij staat, zit hij weer in mij. Net zoals toen, op de dag van mijn vlucht. Mijn vlucht naar het koeienparadijs.

Ik ben niet één kalfje oud, maar ik ben een hele wereld oud.

BRONNEN

De zuivelsector in cijfers:

- (1) https://www.vlam.be/public/uploads/files/feiten_en_cijfers/zuivel/aantal_koeien_2009-2018.pdf
- (2) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/gr_201807_lara2018_webtom.pdf
- (3) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/biorapport_2018_web_0.pdf
- (4) <https://www.vlaanderen.be/publicaties/het-vervangingsbeleid-bij-melkvee-en-zijn-economische-impact>
- (5) <https://statbel.fgov.be/nl/themas/landbouw-visserij/geslachte-dieren#panel-12>
- (6) <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=1f8738e7-50a1-457e-b67d-65303ff5d583>
- (7) https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/landbouw/8.7%20Zuivelstatistieken/milk_gewest_tcm325-130004.xls
- (8) <https://statbel.fgov.be/nl/themas/landbouw-visserij/zuivelstatistieken#figures>
- (9) <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/productie-verse-zuivel-stijgt-met-10>
- (10) https://www.vlam.be/public/uploads/files/feiten_en_cijfers/zuivel/Belgische_import_2009-2018.pdf
- (11) https://www.vlam.be/public/uploads/files/feiten_en_cijfers/zuivel/Belgische_export_2009-2018.pdf
- (12) https://www.vlam.be/public/uploads/files/feiten_en_cijfers/zuivel/Thuisverbruik_van_zuivel_in_2018_-_AP_-_DEF.pdf
- (13) https://www.vlam.be/public/uploads/files/feiten_en_cijfers/2015-09_Het_verbruik_van_agrovoedingsproducten_in_2014_in_Belgie_in_kaart_gebracht_-_AB.pdf
- (14) http://eda.euromilk.org/fileadmin/user_upload/Public_Documents/Facts_and_Figures/EDA_Economic_Report_2017.pdf
- (15) https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en
- (16) <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/541f0184-759e-11e7-b2f2-01aa75ed71a1>

Beleid en subsidies:

- (1) <http://www.agr.gc.ca/eng/industry-markets-and-trade/international-agri-food-marketintelligence/reports/sector-trend-analysis-dairy-trends-in-westerneurope/?id=1527090439391#b>
- (2) [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI\(2018\)6303_45_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI(2018)6303_45_EN.pdf)
- (3) https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/direct-support/directpayments/docs/direct-payments-schemes_en.pdf
- (4) <https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/statistics/facts-figures/capoperating-subsidies.pdf>
- (5) <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/opinion/time-to-give-up-sacredeu-budget-cows/>
- (6) http://www.europeanmilkboard.org/special-content/news/news-details/browse/3/article/dont-export-the-eus-problems-to-africa.html?no_cache=1&cHash=ac8fae75ac65c36e373bbf60533727a9
- (7) https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gewesten/bevoegdheden
- (8) <https://lv.vlaanderen.be/nl/subsidies>
- (9) <https://lv.vlaanderen.be/nl/landbouwbeleid/plattelandontwikkeling>
- (10) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/gr_201904_vlif_activiteitenverslag.pdf
- (11) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/rechtstreekse_steun_2019.xlsx
- (12) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/gr_201807_lara2018_webtom.pdf

Het leven van melkkoeien:

- (1) <https://www.vlam.be/nl/feitenencijfers/zuivel>
- (2) <https://veeteelt.nl/nieuws/vlaamse-melkproductie-steeg-afgelopen-jaar-met-300-kg-koe>

- (3) https://www.rundveeloket.be/sites/default/files/inline-files/Levensproductie_bij_melkvee.pdf
- (4) <https://www.vilt.be/holstein-koe-gaf-begin-jaren-80-boost-aan-melkproductie>
- (5) <https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/46-fokkerij-selectie-melkveebedrijf.pdf>
- (*) Onderzoekers van de University of British Columbia (Canada) en de University of Reading (United Kingdom) publiceerden een uitgebreid review begin juli 2019. Een review (overzichtsartikel) geeft een samenvatting van de stand van zaken op een bepaald vakgebied. Review-artikelen zijn geschreven door experts op basis van uitgebreid literatuuronderzoek.
- (6) <http://www.louisbolk.org/downloads/2550.pdf>
- (7) <https://academic.oup.com/tas/article/3/1/549/5355597>
- (8) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022030219304175>
- (9) <https://www.vilt.be/kalverhouderij---kalfsvlees-geeft-meerwaarde-aan-overschotten-uit-melkveehouderij>
- (10) https://www.rundveeloket.be/sites/default/files/inline-files/Succesvolle_opfok_jongvee_melkveebedrijf.pdf
- (11) <https://www.lne.be/onhoornen-van-runderen-en-kleine-herkauwers>
- (12) <https://www.lne.be/correct-verdoven-bij-onhoornen-van-runderen-0>
- (13) <https://edepot.wur.nl/190225>
- (14) <https://www.vetvice.nl/upload/files/Hoofdpagina/Handleiding%20biestvoorziening.pdf>
- (15) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/BO-31_Ontwerp_melkveestallen.pdf
- (16) <https://www.rundveeloket.be/sites/default/files/inline-files/De%20voornaamse%20klauwaandoeningen%20en%20ziekteverloop.pdf>
- (17) https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/166/371/RUG01-002166371_2014_0001_AC.pdf
- (18) <https://melkveebedrijf.be/wp-content/uploads/sites/3/2017/10/KLAUWGEZONDHEID-IN-VLAANDEREN.pdf>
- (19) <https://www.rundveeloket.be/sites/default/files/inline-files/Brochure%20Gezonde%20klauwen%20op%20stal.pdf>
- (20) http://www.agripress.be/_STUDIOEMMA_UPLOADS/downloads/Melkvee_en_Klauwgezondheid_Nov_2013.pdf
- (21) <https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/20150706-vruchtbaarheid-melkvee.pdf>
- (22) <https://edepot.wur.nl/244557>
- (23) <https://www.omgevingvlaanderen.be/perforerende-neusring-verboden>
- (24) https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/694/RUG01-001392694_2010_0001_AC.pdf
- (25) <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2019/04/01/melkrobot-wint-flink-aan-populariteit>
- (26) <https://www.vilt.be/melkrobot-heeft-de-voorkeur-op-bedrijven-die-investeren>
- (27) https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/br_20150903_uiergezondheid.pdf
- (28) <https://my.msd-animal-health.be/farmer/knowledge-center/knowledge-template?itemId=2497&specie=cattle>
- (29) <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1409810>
- (30) <https://melkveebedrijf.be/vlaanderen-huisvest-nu-3-000-biomelkkoeien/>
- (31) <https://lv.vlaanderen.be/nl/bio/wetgeving-biologische-productie>

Sociale en cognitieve vermogens:

- (1) Doyle, R., & Moran, J. (2015). Cow Talk: Understanding Dairy Cow Behaviour to Improve Their Welfare on Asian Farms. http://www.publish.csiro.au/ebook/chapter/9781486301614_Chapter4
- (2) Landsberg, G. M., & Denenberg, S. Social behavior of cattle. MSD Veterinary Manual. <https://www.msdvetmanual.com/behavior/normal-social-behavior-and-behavioral-problems-of-domestic-animals/social-behavior-of-cattle>
- (3) Cartmell, P. (2017) What is the natural habitat of the cow? <https://animals.mom.me/what-is-the-natural-habitat-of-a-cow-12273435.html>
Geraadpleegd op 11 september 2019.
- (4) Meddis, R. (1975). On the function of sleep. *Animal Behavior*, 23, 676?
- (5) EVA vzw. Over runderen <https://www.evavzw.be/pagina/over-runderen>
Geraadpleegd op 11 september 2019.

- (6) Welfare Equality Network <http://www.welfarequality.net/en-us/home/>
Geraadpleegd op 11 september 2019.
- (7) Welfare Equality (2009) Assessment protocol for cattle. http://www.welfarequality.net/media/1088/cattle_protocol_without_veal_calves.pdf
- (8) Marino, L., & Allen, K. (2017). The psychology of cows. *Animal Behavior and Cognition*, 4(4), 474-498. - Deze studie citeert meer dan 200 wetenschappelijke papers uit 22 belangrijke wetenschappelijke tijdschriften.
- (9) Kovalčik, K., & Kovalčik, M. (1986). Learning ability and memory testing in cattle of different ages. *Applied Animal Behaviour Science*, 15, 27–29. (9)
- (10) Coulon, M., Deputte, B. L., Heyman, Y. & Baudoin, C. (2009). Individual recognition in domestic cattle (*Bos taurus*): Evidence from 2D-images of heads from different breeds. *PLoS One*, 4, e4441
- (11) Hotzel, M.J., Machado Filho, L. C. P., Yunes, M.C., & Silveira, M.C. (2005). Influence of aversive handling on milk production in Dutch cows. *Revista Brasileira de Zootecnia*, 34, 1278–1284
- (12) Munksgaard, L., de Passillé, A. M., Rushen, J., Thodber, K., & Jensen, M. B. (1997). Discrimination of people by dairy cows based on handling. *Journal of Dairy Science*, 80, 1106–1112
- (13) Hagen, K., & Broom, D. M. (2004). Emotional reactions to learning in cattle. *Applied Animal Behaviour Science*, 85(3-4), 203-213. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168159103002946>
- (14) Proctor, H. S., & Carder, G. (2015). Measuring positive emotions in cows: Do visible eye whites tell us anything? *Physiology & Behavior*, 147, 1–6
- (15) Sandem, A. I., Braastad, B. O., & Bøe, K. E. (2002). Eye white may indicate emotional state on a frustration–contentedness axis in dairy cows. *Applied Animal Behaviour Science*, 79, 1–10.
- (16) Sandem, A. I., & Braastad, B. O. (2005). Effects of cow–calf separation on visible eye white and behaviour in dairy cows. A brief report. *Applied Animal Behaviour Science*, 95, 233–239
- (17) Proctor, H. S., & Carder, G. (2014). Can ear postures reliably measure the positive emotional state of cows? *Applied Animal Behaviour Science*, 161, 20-27.
- (18) Jensen, M. B. (1999). Effects of confinement on rebounds of locomotor behaviour of calves and heifers, and the spatial preferences of calves. *Applied Animal Behaviour Science*, 62, 43–56
- (19) Held, S. D. E., & Spinka, M. (2011). Animal play and animal welfare. *Animal Behaviour*, 81, 891–899
- (20) Jensen, M. B., Duve, L. R., & Weary, D. M. (2015). Pair housing and enhanced milk allowance increase play behavior and improve performance in dairy calves. *Journal of Dairy Science*, 98, 2568–2575.
- (21) Krachun, C., Rushen, J., & de Passillé, A.M. (2010). Play behaviour in dairy calves is reduced by weaning and by a low energy intake. *Applied Animal Behavior Science*, 122, 71–76.
- (22) Holm, L., Jensen, M. B., & Jeppesen, L. L. (2002). Calves' motivation for access to two different types of social contact measured by operant conditioning. *Applied Animal Behaviour Science*, 79, 175–194.
- (23) Sato, S. (1994). Social licking pattern and its relationships to social dominance and live weight gain in weaned calves. *Applied Animal Behaviour Science*, 12, 25–32.
- (24) Piller, C. A., Stookey, J. M., & Watts, J. M. (1999). Effects of mirror-image exposure on heart rate and movement of isolated heifers. *Applied Animal Behaviour Science*, 63, 93–102.
- (25) Neave H.W., Daros R.R., Costa J.H.C., von Keyserlingk M.A.G., Weary D.M. (2013) Pain and Pessimism: Dairy Calves Exhibit Negative Judgement Bias following Hot-Iron Disbudding. *PLoS ONE* 8(12): e80556. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0080556>
- (26) Daros, R.R., Cost, J.H.C., von Keyserlingk, M.A.G., Hötzel, M.J., and Weary, D.M. (2014). Separation from the Dam Causes Negative Judgement Bias in Dairy Calves. *PLoS ONE* 9(5): e98429. <http://journals.plos.org/plosone/article/authors?id=10.1371/journal.pone.0098429>
- (27) Mintline, E. M., Stewart, M., Rogers, A. R., Cox, N. R., Verkerk, G. A., Stookey, J. M., ... & Tucker, C. B. (2013). Play behavior as an indicator of animal welfare: Disbudding in dairy calves. *Applied Animal Behaviour Science*, 144(1-2), 22-30. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168159112003711>
- (28) Kovács, L., Kézér, F. L., Tozsér, J., Szenci, O., Póti, P., & Pajor, F. (2015). Heart rate and heart rate variability in dairy cows with different temperament and behavioural reactivity to humans. *PLoS One*, 10, e0136294.
- (29) MacKay, J. R. D., Haskell, M. J., Deag, J. M., & van Reenan, K. (2014). Fear responses to novelty in testing

- environments are related to day-to-day activity in the home environment in dairy cattle. *Applied Animal Behaviour Science*, 152, 7-16.
- (30) Müller, R., & Schrader, L. (2005). Behavioural consistency during social separation and personality in dairy cows. *Behaviour*, 1420, 1289–1306.
- (31) Arave, C. W., & Albright, J. L. (1981). Cattle behavior. *Journal of dairy science*, 64, 1318-1329.
- (32) Wood, M. T. (1977). Social grooming patterns in two herds of-monozygotic twin dairy cows. *Animal Behavior*, 25, 635.
- (33) Costa, J. H. C., Costa, W. G., Weary, D. M., Machado Filho, L. C. P., & von Keyserlingk, M. A. G. (2016). Dairy heifers benefit from the presence of an experienced companion when learning how to graze. *Journal of Dairy Science*, 99, 562–568
- (34) Flörcke, C., Engle, T. E., Grandin, T., & Deesing, M. J. (2012). Individual differences in calf defence patterns in Red Angus beef cows. *Applied animal behaviour science*, 139, 203-208.
- (35) Solano, J., Orihuela, A., Galina, C. S., & Aguirre, V. (2007). A note on behavioral responses to brief cow-calf separation and reunion in cattle (*Bos indicus*). *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*, 2, 10–14

De milieu-impact van zuivel:

- (1) <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/428/de-milieu-impact-van-vlees-en-andere-dierlijke-producten/>
- (2) <https://pdfs.semanticscholar.org/6e0a/a6bdc706e5bed9d71dbd50ebc9e43258bc4d.pdf>
- (3) <http://www.fao.org/3/a0701e/a0701e.pdf>
- (4) <https://www.vmm.be/data/uitstoot-broeikasgassen>
- (5) <https://www.theguardian.com/environment/2018/may/31/avoiding-meat-and-dairy-is-single-biggest-way-to-reduce-your-impact-on-earth>
- (6) Poore J. & Nemecek T. (2018). Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. *Science* 360(6392):987-992. <https://josephpoore.com/Science%20360%206392%20987%20-%20Accepted%20Manuscript.pdf>
- (7) <https://storage.googleapis.com/planet4-netherlands-stateless/2018/06/Ecological-Livestock.pdf>
- (8) <http://www.louisbolk.org/downloads/2707.pdf>
- (9) <https://research.utwente.nl/en/publications/the-water-footprint-of-animal-products-the-meat-crisis-developing>
- (10) <https://science.sciencemag.org/content/360/6392/987>
- (11) <https://www.wur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333639373832>
- (12) <https://www.gezondleven.be/themas/voeding/voedingsdriehoek/kaas>
- (13) <https://www.milieucentraal.nl/milieubewust-eten/vlees-vis-of-vega/zuivel/>
- (14) https://static.ewg.org/reports/2011/meateaters/pdf/report_ewg_meat_eaters_guide_to_health_and_climate_2011.pdf
- (15) <https://www.vmm.be/lucht/luchtverontreiniging/Land-en-tuinbouw/methaan>
- (16) <https://www.motherjones.com/food/2011/08/your-cheese-killing-planet/>
- (17) http://www.vmm.be/bestanden/VMM-2017-LKT_TW.pdf
- (18) <https://www.nature.com/articles/472159a>
- (19) https://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/Nitrogen_on_the_Table_Report_WEB.pdf
- (20) Stehfest E. e.a. (2008). Vleesconsumptie en klimaatbeleid. Nederlands Planbureau voor de Leefomgeving (PBL).
- (21) Erb K.-H. e.a. (2016). Exploring the biophysical option space for feeding the world without deforestation. *Nature Communications* 7:11382 doi:10.1038/ncomms11382.

Is melk gezond?

- (1) Melina, V., Craig, W., & Levin, S. (2016). Position of the Academy of Nutrition and Dietetics: vegetarian diets. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 116(12), 1970-1980. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212267216311923>
- (2) Pimpin et al., 2016: Is butter back? A systematic review and meta-analysis of butter consumption and risk of cardiovascular disease, diabetes, and total mortality.
- (3) Mazidi et al., 2018: Consumption of dairy product and its association with total and cause specific mortality - A population-based cohort study and meta-analysis
- (4) Malmir et al., 2019: Consumption of milk and dairy products and risk of osteoporosis and hip fracture: a systematic review and Meta-analysis
- (5) Michaëlsson K. e.a. (2014). Milk intake and risk of mortality and fractures in women and men: cohort studies. *BMJ* 349:g6015.
- (6) Lanou AJ, Berkow SE, Barnard ND. (2005) Calcium, dairy products, and bone health in children and young adults: a reevaluation of the evidence. *Pediatrics*. 115(3):736-43.
- (7) Aune D e.a. (2015). Dairy products, calcium, and prostate cancer risk: a systematic review and meta-analysis of cohort studies. *Am J Clin Nutr*. 101(1):87-117.
- (8) Wei Lu et al., 2016: Dairy products intake and cancer mortality risk: a meta-analysis of 11 population-based cohort studies
- (9) Becker-Algeri et al., 2016: Mycotoxins in bovine milk and dairy products: a review
- (10) Qin L., He K. & Xu J. (2009). Milk consumption and circulating insulin-like growth factor-I level: a systematic literature review. *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 60S, 330S–340S.
- (11) protein digestibility-corrected amino acid score (PDCAAS) <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf203220v>
- (12) Trock BJ, e.a. (2006) Meta-analysis of soy intake and breast cancer risk. *J Natl Cancer Inst*. 98(7):459-71.
- (13) Wu AH, Yu MC, Tseng CC, Pike MC (2008). Epidemiology of soy exposures and breast cancer risk. *Br J Cancer*. 98(1):9-14.
- (14) Shu XO e.a. (2009). Soy food intake and breast cancer survival. *JAMA*. 302(22):2437-43.
- (15) Applegate, C., Rowles, J., Ranard, K., Jeon, S., & Erdman, J. (2018). Soy consumption and the risk of prostate cancer: An updated systematic review and meta-analysis. *Nutrients*, 10(1), 40.

Het kan ook anders:

- (1) <https://www.edgarsmission.org.au/animals/valentine/>
- (2) <https://www.edgarsmission.org.au/40883/finding-valentine/>
- (3) <https://www.thedodo.com/mother-cow-and-calf-adopt-each-other-1192467388.html>
- (4) <https://www.animalsoffarmsanctuary.com/post/153881034011/nutmeg-the-spice-of-farm-sanctuary-life-february>
- (5) <https://freefromharm.org/animal-farmer-turned-vegan/jan-gerdes-former-dairy-farmer/>
- (6) <https://www.hof-narr.ch/zukuhntf>
- (7) <https://freefromharm.org/animal-farmer-turned-vegan/marloes-boere-grew-up-on-a-dairy-farm-in-the-netherlands/>
- (8) <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/03/05/ik-zal-meemaken-dat-we-allemaal-veganistisch-zijn-a1594364>
- (9) <https://mothersagainstdairy.org/dairy-farming-mother/>
- (10) <https://freefromharm.org/animal-farmer-turned-vegan/harold-brown-former-beef-and-dairy-farmer/>

BITE BACK

FOR ANIMAL LIBERATION
FOR ANIMAL RIGHTS

www.biteback.org
www.uitgemolken.be

/BiteBackOrg